

ORTAÖĞRETİM
GÜZEL SANATLAR LİSESİ

ÇALGI EĞİTİMİ

UT

DERS KİTABI

9

YAZARLAR

AKGÜN ÇÖL

HİDAYET TİMUR SARICA

HÜSEYİN BİTMEZ

DEVLET KİTAPLARI
İKİNCİ BASKI

....., 2019

Her hakkı saklıdır ve Milli Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metni ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz

EDİTÖR

Dr. Mithat ARISOY

DİL UZMANI

Mediha ACAR

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI

Muharrem Hilmi AKBULUT

ÖLÇME DEĞERLENDİRME UZMAN

Maruf BEÇENE

REHBERLİK UZMANI

Musa KARABEYESER

GRAFİK TASARIM UZMANI

Binnaz KAYA

GÖRSEL TASARIM UZMANI

Asuman GÜZELCE

ISBN 978-975-11-4375-4

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

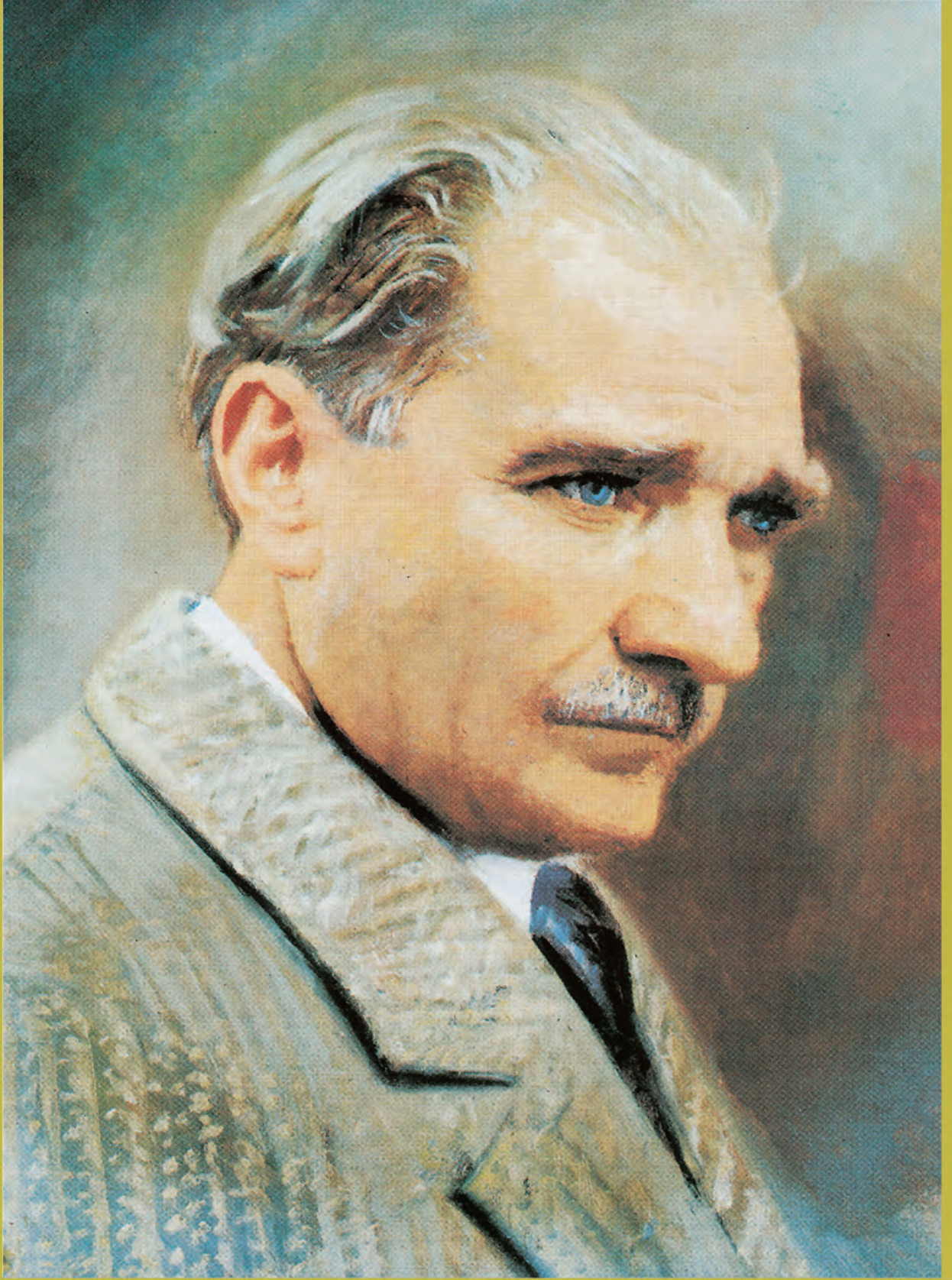
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İSTİKLÂL MARŞI (*)

Söz: Mehmet Âkif ERSOY
Müzik: Osman Zeki ÜNGÖR

1 *mf* Kork - ma sön - mez bu şa - fak - lar -
Çat - ma kur - ban o - la - yım çeh -

4 da yü - zen al - san - cak Sön - me - den yur - du - mun üs - tün -
re - ni ey naz - lı hi - lâl Kah - ra - man ır - kı - ma bir - gül

7 de tü - ten en son o - cak O be - nim mil - le - ti - min yıl - dı - zı -
Ne bu - şid - det bu ce - lâl Sa - na ol maz dö - kü - len kan - la - rı -

10 dır par - la - ya - cak O be - nim - dir o be - nim mil - le - ti - min - dir an - cak
mız son - ra he - lâl Hak - kı - dır Hak - k'a ta - pan mil - le - ti - min is - tik - lâl

(*) İstiklâl Marşı'nın birinci kıtasını söylerken virgül (,), ikinci kıtasını söylerken ise yıldız (*) işaretinin bulunduğu yerlerde nefes alınız.

KİTABIMIZI TANIYALIM

UTTA SES ÜRETİMİ

Udun Tarihi ve Türk Müziğindeki Yeri

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

ETKİNLİK 9 : Aşağıda gösterilen açık teldeki mızrap vuruşlarını uygulayınız.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

Anlamlı sözler

ALİŞTİRMA : Neva telinde; sekizlik ve dörtlük değerlerde egzersiz deneme çalışması yapınız.

AÇIKLAMA:

ÜNİTE

Ünite kapaklarındaki konu başlıklarının yer aldığı bölümdür.

KONU

Bu bölüm işlenecek konu isimlerini gösterir.

HAZIRLIK

Bu bölüm yeni bilgilerin öğrenilmesi amacıyla ön bilgilerin harekete geçirilmesini, konuyu sezdirmeyi amaçlar.

ETKİNLİK

Sınıf içinde öğrencilerin konuya yönelik etkin katılımın sağladığı bölümdür.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

Öğrencilerin, ünite ile ilgili öğrendiklerini çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı, doğru-yanlış, eşleştirmeli ve açık uçlu sorularla değerlendirmelerine yönelik bölümdür.

ANLAMLİ SÖZLER

Konulara göre uygun özlü sözler, kısa metinler ve şiirlerin bulunduğu bölümler.

ALİŞTİRMA

Anlatılan konunun pekiştirilmesi amacıyla öğrencinin kendisini deneyeceği bölümdür.

AÇIKLAMA

Konu ile ilgili önemli noktaların açıklandığı bölümdür.

9.2	Utta Ses Üretimi	49
9.2.1	Açık Tellerde Mızrap Çalışmaları	50
9.2.1.1	Mızrap Hareketlerini Gösteren Simgeler	50
9.2.1.2	Mızrap Hareketlerini Uygulayarak Udu	
	Tellerinden Dolgun Ses Üretilmesi	51-61
9.2.2	Birinci Pozisyonda Ses Üretimi	62
9.2.2.1	Birinci Pozisyonda Ut ile Buselik Makamını Oluşturan sesler	62
9.2.2.2	Birinci Pozisyonda Ut ile Hüseyini Makamını Oluşturan Sesler	63

9.3	Etütler ve Eser İcrası	67
9.3.1	Buselik Makamı Dizisi	68
9.3.1.1	Buselik Makamı Dizisinde Ritmik Etüt Uygulamaları	68
9.3.1.2	Buselik Makamı Dizisinde Melodik Etüt Uygulamaları	69-71
9.3.1.3	Buselik Makamı Dizisinde Eser Uygulamaları	72-75
9.3.2	Hüseyni Makamı Dizisi	76
9.3.2.1	Hüseyni Makamı Dizisinde Ritmik Etütler	76
9.3.2.2	Hüseyni Makamı Dizisinde Melodik Etütler	77-79
9.3.2.3	Hüseyni Makamı Dizisinde Eser Uygulamaları	80-84
9.3.3	Uşşak Makamı Dizisi	85
9.3.3.1	Uşşak Makamı Dizisinde Ritmik Etüt Uygulamaları	85-86
9.3.3.2	Uşşak Makamı Dizisinde Melodik Etüt Uygulamaları	87-89
9.3.3.3	Uşşak Makamı Dizisinde Eser Uygulamaları	90-91
	SÖZLÜK	95
	KAYNAKÇA	96

1. ÜNİTE

UDU TANIMA

- **Udun Tarihi ve Türk Müziğindeki Yeri**
- **Udun Menşei ile İlgili Teoriler**
- **Udun Kullanıldığı Müzik Türleri**
- **Türklerin Ut ile İlgili Tarihi Bağları**
- **Türk Müziği İçerisinde Udun İcra Edildiği Alanlar**
- **Türk Musikisine Katkı Sağlayan Ut Sanatçıları ve Önemli Eserleri**
- **Udun Fiziksel Özellikleri**
- **Udun Bölümleri**
- **Udun Telleri**
- **Farklı Mızrap Türleri**
- **Udun Akort Edilmesi**
- **Udun Akort Edilmesinin Önemi**
- **Ut İcrasında Vücutun Durumu**
- **Ut İcrasında Vücutun Oturuş Pozisyonu**
- **Udu Tutuş Pozisyonu**
- **Mızrap Tutuşu**

9.1 UDU TANIMA

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Farabi ve İbn-i Sina'nın müzik üzerine yaptığı çalışmaları araştırınız.
2. Tanınmış ut sanatçılarının ut icralarını izleyerek mızrap tutuşu, ut tutuşu ve duruşlarını inceleyiniz.
3. Daha önce dinlediğiniz ve müziklerde udun kullanıldığı türleri söyleyiniz.
4. Çalgı yapım atölyelerine giderek ut yapımı ile ilgili bilgi alınız ve edindiğiniz bilgileri sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
5. Udun bakımı, korunması ve taşınması ile ilgili araştırma yapınız.

9.1.1. Udun Tarihi ve Türk Müziğindeki Yeri

9.1.1.1. Udun Menşei ile İlgili Teoriler

Lavta
(Görsel-1)

Beş Telli Ut
(Görsel-2)

Ut
(Görsel-3)

Türkiye’de ve hemen bütün Arap ülkelerinde aynı adla yaygın biçimde kullanılan ut (Görsel-3); İran, Azerbaycan, Ermenistan ve Yunanistan’da da sevilen çalgılar arasındadır. İran’da bir adı “barbat” olup Yunanistan’da “uti” ismiyle anılır. Organolojide ut, kısa saplı lavtaların tipik örneğidir; yer-yüzündeki diğer bütün kısa saplı lavtalar (Avrupa lavtası, İstanbul lavtası, Çin pipası, Japon biwası, Rumen kobzası) udun veya atası olan çalgının birer türevidir (Görsel-1). Ut benzeri ilk çalgının eski Mısır’da 19-29. sülaleler döneminde (M.Ö. 1320-1085) yapıldığı sanılmaktadır. Bu dönemden kalma kil kabartmalardan birinde udun atası sayılabilecek bir çalgı tasvir edilmiştir. Milattan önce VIII. yüzyıla tarihlenen kilden bir Elam figüründe de buna benzer bir çalgı vardır. Udun bundan yüz-yıllar sonra Müslüman Ortadoğu’da yeniden ortaya çıkıncaya kadarki tarihi iyi bilinmemektedir.

Muhtemelen eski ut gibi bu yeni ut da tek bir ağaç parçasından oyularak yapılıyordu ve gövdesi bugünkü udunkinden daha küçüktü; göğsü ise deridendi. Sasaniler bu çalgıya “barbat” (kaz göğsü) adını vermişlerdir. Bir bakıma uda barbatın Araplar tarafından geliştirilmiş biçimi denilebilir. Arap kaynakları, ünlü musikişinas Ziryab’e kadar udun sapının ve gövdesinin aynı ağaç parçasından yontulup oyularak yapıldığını, müstakil sapın Ziryap tarafından getirilen bir yenilik olduğunu kaydeder.

Gövdenin Ziryab'den sonra artık oyularak değil ağaç dilimleri yan yana getirilerek yapıldığı tahmin edilebilir. Miyatürlerde “beş telli uda” rastlanmaktadır (Görsel-2). Esasen ut ile barbat arasındaki en önemli fark barbatın nisbeten küçük gövdeli ve deri göğüslü olması, udun ise daha büyük bir gövdesi ve bu yüzden tahtadan bir göğsünün bulunmasıdır. Arapça ut “öd ağacı” demektir; muhtemelen ilk udların göğsü bu ağaçtan yapılmıştır. Henry George Farmer da çalgıya ut adının bu ahşap göğsü dolayısıyla verildiğini ifade eder.

Ut kelimesi ilk defa VII. yüzyıla ait Arapça metinlerde geçer. Ancak sonraki İran ve Arap metinlerinde barbat, ut ve tambur kelimeleri görülmektedir.

ETKİNLİK 1 : Geçmişten günümüze ut sazının kullanıldığı ülkeleri aşağıdaki boş bırakılan alana yazınız.

9.1.1.2. Udun Kullanıldığı Müzik Türleri

(Görsel-4)

Ut, mızraplı sazlar grubunda yer alan perdesiz bir enstrümandır. Bu özelliğinden dolayı her türlü müziği icra etmek için geniş imkân sağlamaktadır. Özellikle klasik Türk müziğinde önemli bir kullanım alanına sahip olmakla beraber halk müziğinde, dini ve popüler müzikte de kullanılabilir.

Klasik Türk müziğindeki kullanıma Yorgo Bacanos'un “*Hâlâ Kanayan Kalbimi Bir Aşk Ateşi Dağlar*”, halk müziğindeki kullanımına, “*Kütahya'nın Pınarları*”, dinî müziğe “*Ah Nice Bir Uyursun Uyanmazsın*”, popüler müziğe ise Ara Dinkjiyan'ın “*Vazgeçtim*” adlı eseri örnek olarak verilebilir.

ETKİNLİK 2 : Udun kullanıldığı müzik türlerini aşağıda boş bırakılan alana yazınız.

9.1.1.3. Türklerin Ut ile İlgili Tarihi Bağları

Ut kelimesinin aslı Arapçadır "sarısabır veya ödağacı" anlamındaki "el-oud'dan gelir. Baştaki 'el'- kelimesinin, bazı dillerde olup bazılarında olmayan harf-i tarif (belirgin tanım edatı) olduğunu bilen Türkler bu edatı atmış, geriye kalan 'oud' ('eyn, waw, dal) kelimesini de gırtlak yapıları 'eyn'e uygun olmadığı için "ut" şekline sokmuşlardır. Kopuz ailesinden ortaya çıkan ut VII. yüzyılda Horasan'dan Bağdat'a çalışmaya gelen Türklerden Araplara geçmiştir ve Araplar bu sazı benimsemiştir. Sazı ilk defa Türk işçilerin elinde görmüş olan Araplar, göğsünün yapılmış olduğu sarısabır ağacından (aloexyon agallocum) dolayı el'-oud adını vermişlerse (Türkler de bu adı aslı olan Kopuz (Görsel-5) yerine belki daha kısa oluşu yüzünden benimsemişlerse) de saz Türklerin bin yıllık kopuzundan başka bir şey değildir; nitekim Hunlardan beri ozanları ve kopuzcuları olmayan hiçbir Türk ordusu yoktur. Batılılar ise XI. ve XIII. yüzyıllarda Haçlı Seferleri sırasında utla tanışmışlardır. Batı dillerine ise kısmen değişerek geçmiştir. Fransızlar "lutfi", Almanlar "laute", İtalyanlar "liuto", İspanyollar ise "aloud" demişlerdir. Türkçede de kullanılan ve saz yapımcısı anlamındaki "lütiye" kelimesi de yine aynı kelimedenden türemiştir. Tarihte ut hakkında en kapsamlı bilgiyi verenlerden biri olan Farabi (Görsel-6), o döneme kadar 4 telli bir saz olan uda 5. teli eklemiştir. 6. telin ise hangi dönemde kimin tarafından eklendiği bilinmemektedir.

Kopuz
(Görsel-5)

Farabi
(Görsel-6)

Farabi ve ondan sonra gelen eski araştırmacıların yazdıklarından anlaşıldığına göre udun sapında perde bağları vardı. Bugün bu bağlar ne Türkler ne de Araplar tarafından kullanılmaktadır. Udun sapındaki, Farabi döneminde de korunmuş perdeler, X. yüzyılın sonuna doğru terk edilmiştir. Ut, önceleri tahtadan bir mızrapla çalınırdı. Endülüslü ünlü müzisyen Ziryab, bunun yerine kartal teleğinden mızrabı yerleştirdi. Günümüzde ise, genellikle esnek plastikten mızraplar kullanılmaktadır.

Daha önce de çeşitli dönemlerde kullanılmış olmakla birlikte, asıl XIX. yüzyılın ikinci yarısında kesin olarak klasik Türk müziği çalgıları arasına giren ut, günümüze değin birçok virtüöz tarafından değişik üsluplarla çalınmıştır.

ETKİNLİK 3 : Perdeli ut da denilen lavta, kopuz ve ut arasındaki benzerlik ve farklılıkları aşağıdaki boşluğa yazınız.

9.1.1.4. Türk Müziği İçerisinde Udu'nun İcra Edildiği Alanlar

Klasik Türk Müziği

Hüzzam Saz semaisi (Udi Nevres Bey) ut İcracılarından dinletilebilir.

Dinî Müzik

Acemaşiran mevlevi ayini (Hüseyin Fahreddin Dede) İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu.

Türk Halk Müziği

Çoğunlukla kullanıldığı yöreler Doğu Anadolu, İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kerkük yöresi (Urfa Divan Ayağı). TRT arşiv kayıtlarından dinletilebilir.

Popüler Müzik

Güncel pop müzik sanatçılarının birçoğunun albümlerindeki şarkılardaki ut ezgili kayıtları dinletilebilir. (Sezen Aksu: İstanbul İstanbul olalı)

ETKİNLİK 4 : Bulunduğunuz yöreye ait (dinî müzik ve halk müziği) örnekler derleyerek sınıfta paylaşınız.

TÜRK MUSİKİSİNE KATKI SAĞLAYAN UT SANATÇILARI VE ÖNEMLİ ESERLERİ

Türk müziğine katkı sağlayan başlıca ut sanatçıları : Cinuçen Tanrıkorur, Kadri Şençalar, Mutlu Torun, Sedat Öztoprak Şerif Muhittin Targan, uda çok benzeyen lavta çalgısını iyi derecede çalması sebebiyle, Tanburi Cemil Bey, Udi Nevres Bey, ve Yorgo Bacanos, gösterilebilir.

CİNUÇEN TANRIKORUR

(Görsel-7)

Sanatçının, arka arkaya seri mızrap vuruşları yerine daha az sayıda mızrap vuruşu ile seslerin vibrato ve glissando gibi tekniklerle uzaması düşüncesiyle ulaştığı çalım tekniği ekol olmuştur. Bu çalım tekniği ile kendisinden sonra gelen birçok udiye örnek olmuş, bir kompozisyon yazımı inceliğindeki melodik istiflemeleri ile taksim formunda çok güzel icra örnekleri vermiştir. Neredeyse her formda eser vermiş bir bestecimizdir. Cinuçen Tanrıkorur'un (Görsel-7) başlıca eserleri; kürdilihicazkâr şarkı Günaydınım Nar Çiçeğim, Hüseyini Saz Semaisi "Köyde Sabah".

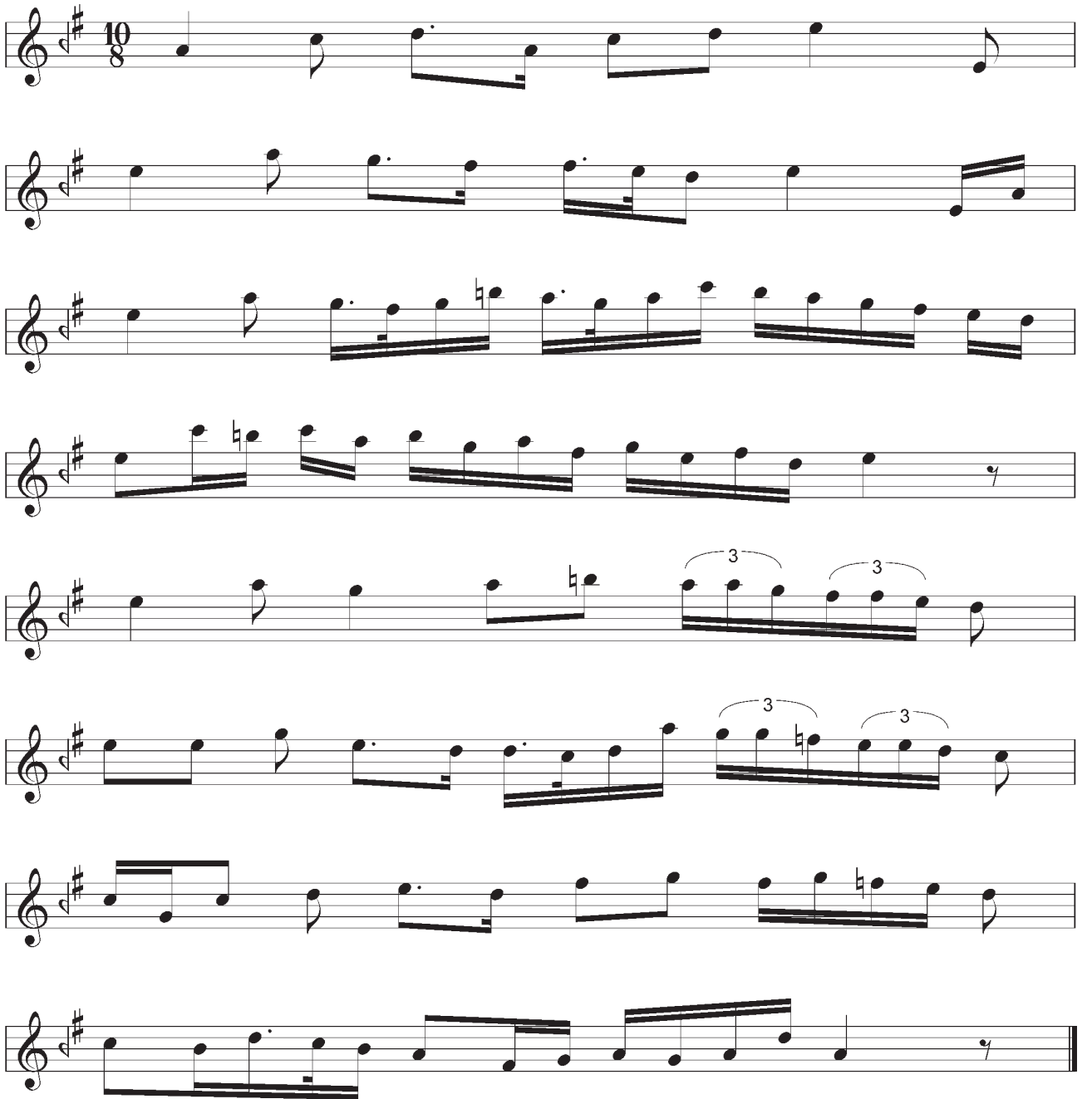

Cinuçen Tanrıkorur'un en çok beğenilen eserlerinden biri olan "Köyde Sabah" isimli hüseyini saz semaisinden bir bölüm.

KÖYDE SABAH

USULÜ: AKSAK SEMAİ
BİRİNCİ HANE

Beste: CİNUÇEN TANRIKORUR

KADRI ŞENÇALAR

Sanatçı, 1912 yılında İstanbul'un Eyüp semtinde dünyaya gelmiştir. Galata emniyet amiri Veli Rauf Bey ve Bahriye Hanımın oğludur. Kadri Şençalar'ın çocukluğu Tarabya'da geçmiştir. 9-10 yaşlarında Rum müzik hocasından ve Kemani Cemil Bey'den keman dersleri almıştır. Kemanla musikiye başlangıç yapmış fakat daha sonraları Bursa'da ut hocası olan Tevfik Bey'den nota ve usul dersleri almıştır. Darülaceze'de yıllarca müzik hocalığı yapmıştır. Sanatçı, Türkiye' de ilk defa "Türk Musiki Dergisi"ni çıkartmış ve ilk defa "Ut Metodu"nu yayınlamıştır. Yine ilk defa Türkiye'de "Türk Musiki Mensupları Sendikası"nı kurmuştur. 1950-1960 yılları arasında birçok yerli ve yabancı filmlerin müziklerini besteleyen Şençalar'ın TRT repertuvarında 100'e yakın birbirinden güzel besteleri bulunmaktadır. Şarkıları günümüzde hala dillerden düşmeyen Şençalar'ın başlıca eserleri: Gönlüm Yaralı Bilmiyorum Yar Bana N'oldu, Meşesiz Dağlarda Meleyen Kuzu, Gezdiğim Dikenli Aşk Yollarında.

MUTLU TORUN

(Görsel-8)

Sanatçının, ut için hazırladığı metod bugüne kadar yazılmış en kapsamlı akademik metod olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda flemenko gitar icracısı olan Mutlu Torun (Görsel-8), mızrap kullanmadan uda uyarladığı gitar teknikleri ve akorlarla, enstrümanın farklı tekniklerle de çalınabileceğini göstermiş, bu yönde başarılı çalışmalara imza atmıştır. Başlıca eserleri; "Ege'de Yağmur Sevinci" adlı saz semaisi ve yazmış olduğu ut metodu bulunmaktadır.

Mutlu Torun'un "Ege'de Yağmur Sevinci" adlı saz eserinden bir bölüm.

KARCIĞAR SAZ ESERİ
Ege' de Yağmur Sevinci

USULÜ: EVFER
BİRİNCİ HANE

Beste: MUTLU TORUN

2017 01 09 MİTHAT ARISOY

SEDAT ÖZTOPRAK

Sanatçı, 1890 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Çok küçük yaşta olmasına rağmen musikiye olan ilgisinden dolayı, Mevlevi dergâhında bir hocadan ut dersleri almış ve kısa zamanda virtüözlüğe ulaşmıştır. Galatasaray Lisesi'nde okurken musikiye olan aşkından buradan ayrılıp yıllarca konservatuvar işlevi yapan Darü'l Elhan'a girmiş, çok kısa süre sonra da burada hocalığa yükselmiştir. Yaklaşık 1500 eseri bulunmaktadır. Eserlerini çoğunlukla saz eseri olarak bestelemiştir. Eserlerinin zorluk derecesinden dolayı genellikle udiler için metot mahiyeti taşımaktadır. Sanatçı, 8 Ekim 1947 yılında 57 yaşında vefat etmiştir. Başlıca eserleri: Şehnaz Buselik Saz Semaisi, Şehnaz Saz Semaisi, Eviç Saz Semaisi, Suz-i Dil Saz Semaisi.

ŞERİF MUHİTTİN TARGAN

(Görsel-9)

Sanatçının, udun ses rengi ve kapasitesini düşünerek yaptığı besteler Türk müziğinde ilk olma özelliği taşır. Udu bir Batı müziği enstrümanı gibi düşünüp, çalabilmek için virtüozite gerektiren eserlere imza atmıştır. Bestelediği eserleri Amerika'daki bir konserde çaldıktan sonra New York Times gazetesi eleştirmenleri tarafından "Paganini'nin kemanda yaptığı inkılabı Şerif Muhittin Targan (Görsel-9) utta gerçekleştirmiştir." yorumu yapılmıştır. Aynı zamanda viyolonsel de çalan sanatçının yazdığı ut metodu bugünkü metodların hazırlanmasında kaynak ve udilere yol gösterici olmuştur. Başlıca eserleri; Koşan Çocuk, Kapris, Kanatlarım Olsaydı ve Çocuk Havası.

Şerif Mühittin Targan'ın en çok beğenilen eseri olan "Koşan Çocuk"tan bir bölüm.

KOŞAN ÇOCUK

USULÜ: NİM SOFYAN
ALLEGRETTO

Beste: ŞERİF MUHİDDİN TARGAN

3 2 3 0 1 3 0 3 0 1 2 4 2 1 4 3

P N

0 1 2 4 2 1 3 2 0 1 2 4 2 1 4 2

D

0 1 3 4 3 1 4 3 0 1 2 4 2 1 4 2

D D

2 2 1 4 2 1 1 3 4 3 1 4 1

G

0 1 2 3 0 1 2 4 0 1 2 4 1 2 4

D D

2 1 2 4 2 1 4 2 3 1 3 4 3 1 4 3

N

2 1 2 4 2 1 4 2 2 1 2 4 2 1 4 2

2 4 2 1 1 4 2 1 1 3 4 3 1 4 3

1 - 2 4 2 1 4 2 0 1 4 3 1 4 3

SON

TAMBURİ CEMİL BEY

(Görsel-10)

Sanatçı, Türk müziği tarihinin efsanevi ismidir. (Görsel-10) Ulaştığı teknik kapasiteyle bir Türk müziği enstrümanını virtüözite seviyesinde çalmış ilk icracıdır. Tambur, klasik kemençe ve lavta ile yaptığı taksimlerle kendinden sonra gelen bütün icracıları etkilemiş yaptığı besteler saz musikisinin en önemli eserleri arasında yer almıştır. Herhangi bir Türk müziği enstrümanını yüksek seviyede çalabilmek için, başta Tamburi Cemil Bey olmak üzere ve sonrasında gelen üstatları dinlemek, bugünün sanatçı adaylarının yollarına ışık tutacaktır.

Sanatçının en sevilen eserlerinden olan “Çeçen Kızı” adlı hüseyni oyun havasından bir bölüm.

HÜSEYNİ OYUN HAVASI

Çeçen Kızı

USUL: NİM SOFYAN

Beste: TAMBURİ CEMİL BEY
(1873-1916)

UDİ NEVRES BEY

(Görsel-11)

Sanatçı, yumuşak mızrapla büyük kafese yakın bölgeden çalmak suretiyle kendine has bir üslup geliştirmesiyle ekol olmuştur. Yapmış olduğu taksim ve besteler, Türk müziğinin en güzel örneklerindendir (Görsel-11).

Sanatçının en önemli eseri olan "hüzzam" makamındaki saz semaisinden bir bölüm.

HÜZZAM SAZ SEMAİSİ

USULU: AKSAK SEMAİ
BİRİNCİ HANE

Beste: UDİ NEVRES BEY
(1883-1937)

ETKİNLİK 5: Türk musikisine katkı sağlayan ut sanatçılarını aşağıdaki boş alana yazınız.

YORGO BACANOS

(Görsel-12)

Sanatçının, eşiğe yakın bir yere sert mızrapla vurmak suretiyle parlak bir ses elde ederek, art arda gelen mızrap vuruşlarıyla oluşturduğu melodik istiflemeler, taksim formunun en güzel örneklerindendir. Bu tarz çalmanın zorluğu düşünüldüğünde ulaştığı müzikalite ve melodik zenginlik hayranlık uyandırıcıdır. Taksimlerinde vurduğu her mızrabın bir anlamının olması, içten gelen bir melodiye anında doğaçlama olarak sazından çıkartabilecek düzeydeki tekniğiyle bir ekol olmuştur. Yaptığı taksimleri bu enstrümana gönül vermiş kişilerin çokça dinlemesi ve ezberlemesi udi olma yolunda büyük faydalar sağlar. Yorgo Bacanos'un (Görsel-12) başlıca eserleri; Mahur şarkı: Hâlâ Kanayan Kalbimi Aşk Ateşi Dağlar. Rast ve Nihavent Taksimleri kompozisyon açısından beste özelliği taşır.

Yorgo Bacanos'un en çok beğenilen eserlerinden biri olan "Hâlâ Kanayan Kalbimi Aşk Ateşi Dağlar" adlı şarkısından bir bölüm.

MAHUR ŞARKI
Hâlâ Kanayan Kalbimi Aşk Ateşi Dağlar

USULÜ: SENGİN SEMAİ

Beste: YORGO BACANOS
Güfte: Y.SİNAN OZAN

HÂ LÂ KA NA YAN KAL Bİ Mİ AŞK

A TE Şİ DAĞ LAR saz...

LAR saz... ÜM Mİ Dİ Kİ RİL

MİŞ BE Nİ Â Tİ YE NE BAĞ

LAR saz... LAR saz...

GÖN LÜM DE Kİ ÖK SÜZ LÜ ĞE HAT

TÂ GÜ LEN AĞ LAR saz...

LAR saz... BİR TÜR BE Kİ RU

HUM GE LEN AĞ LAR Gİ DEN AĞ

LAR saz... LAR saz...

Aranagme...

Anlamlı sözler

ATATÜRK ve SANAT

"Sanat güzelliğin ifadesidir. Bu anlatım sözle olursa şiir, ezgi ile olursa müzik, resim ile olursa ressamlık, oyma ile olursa heykeltıraşlık, bina ile olursa mimarlık olur."

Sanatın, bir toplumun ilerlemesindeki öneminin ve vazgeçilmezliğinin bilincinde olan Atatürk, bu düşüncesini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir,"

Güzel sanatlarda başarı bütün inkılapların başarıldığının en kesin delilidir(1936)

Mustafa Kemal ATATÜRK

Özel, M. Atatürk TC. Kültür Bakanlığı.

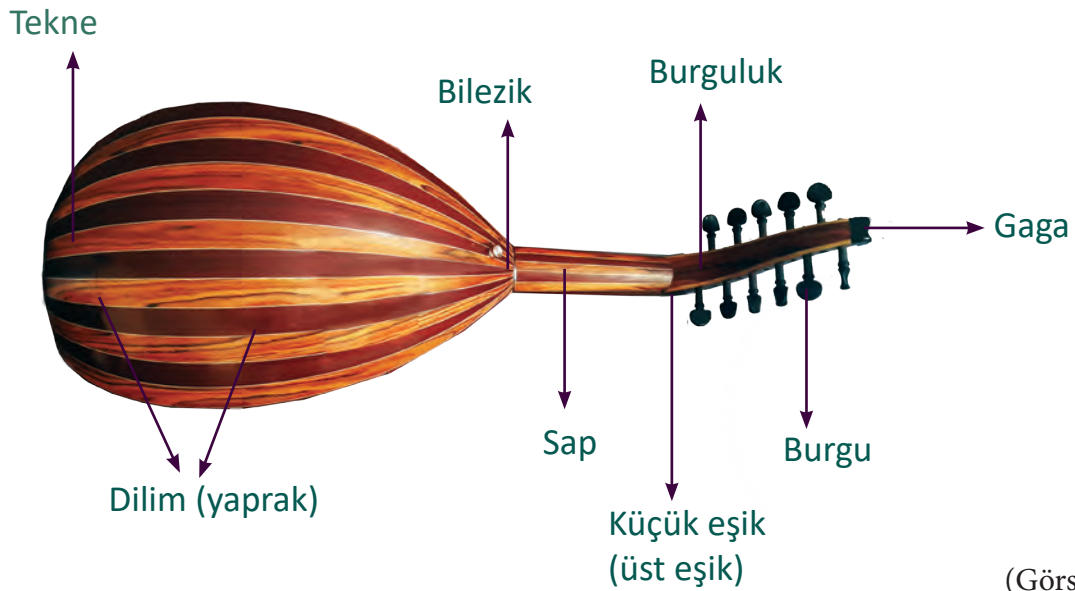
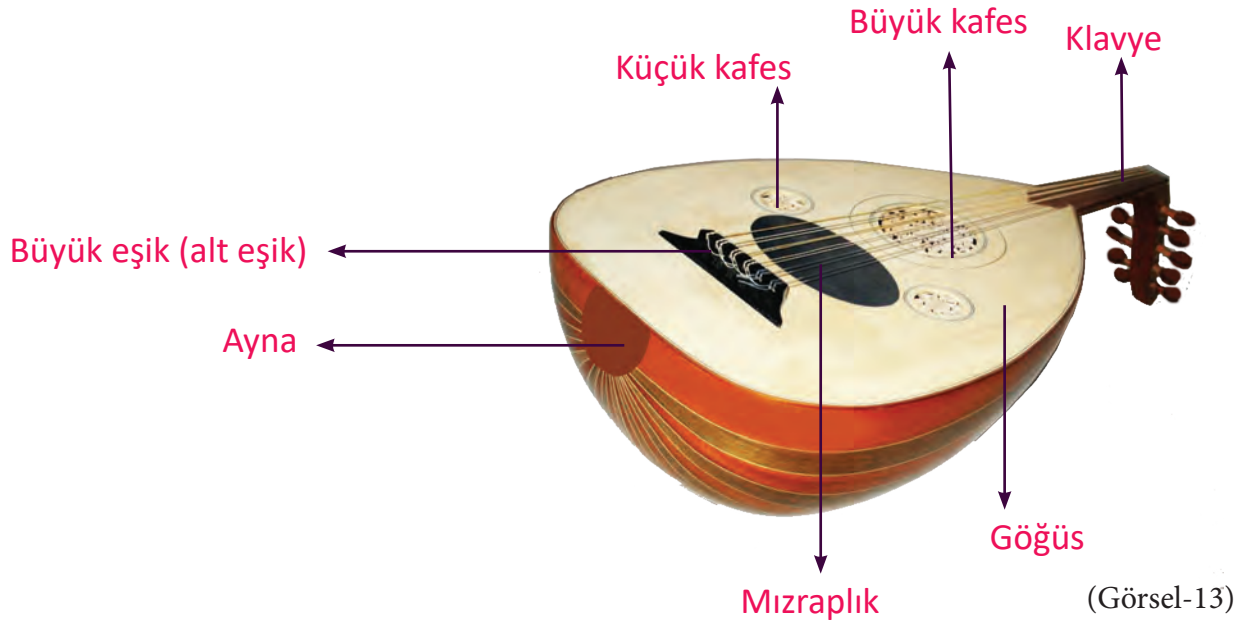
9.1.2. Udun Fiziksel Özellikleri

9.1.2.1. Udun Bölümleri

GÖVDE:

Bağlama, tambur, gitar, yaylılar (kemençe, keman, viyolonsel vs.) gibi udun da sesi çoğaltan bir ses haznesi vardır. Uta dilimlerin yapıştırılmasıyla oluşan tekne, oldukça büyük bir ses haznesi meydana getirir. Kapak ve tekneyi oluşturan elemanlar hakkında özet bilgiler verilecektir.

KAPAĞI OLUŞTURAN ELEMANLAR

(Görsel-15)

KAPAK TAHTASI (Göğüs – Göğüs Tahtası):

Enstrümanın en hassas kısmıdır. Çıkan sesin kalite ve volümünde birinci derecede etkilidir. Göğüs tahtasının iyice kurutulmuş olması önemlidir. Göğüs tahtası genellikle ladin ağacından kullanılır. Tellere paralel yönde konulan damarların muntazam olması gerekir. (Görsel-15)

BALKONLAR:

Göğüs tahtasının altında, damarlara dik yönde konmuş küçük çitalara balkon denir, ince bir plak olan göğüs tahtasının altında yer alır, mukavemet sağlarlar. Çıkacak ses üzerinde etkileri vardır. Malzemesi lüthier tarafından seçilir. Ölçü değişikliği, elde edilen ses açısından farklı sonuçlar yaratır. (Görsel-16)

(Görsel-16)

KAFESLER:

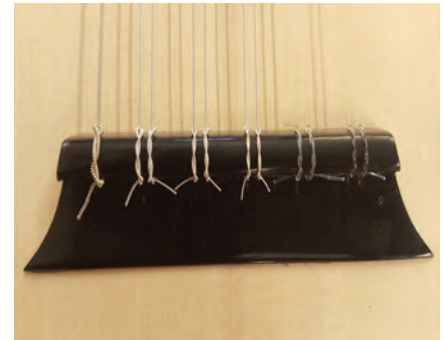
Göğüs tahtasının orta kısmında bir büyük, iki küçük daire şeklinde delikler bulunur. Bu delikler, kafesle kapatılır. Gövde içinden gelen titreşim bu deliklerden çıkar. Kafes deseninin sık veya seyrek oluşu sese etki eder. Bazı küçük udlarda (zenne ud) ve Arap udlarında, yalnız bir büyük kafes bulunur. Kafeslerin yapıştırıldığı deliklerin etrafında, göğüs tahtası oyularak yerleştirilen ince çember şeritlere fileto adı verilir. (Görsel-13)

(Görsel-13)

KÖPRÜ (Büyük Eşik):

Göğse sıcak tutkalla yapıştırılan, tellerin bir ucunun bağlandığı elemandır. Her tel için açılmış olan deliklerden geçen tel uçları, değişik düğümlerden biri atılarak bağlanır. Teller akort edildiğinde, köprüye binen çekme kuvveti, 50 kg.dan fazladır. Göğüse binen yük sebebiyle balkonlar, bu yüklemeyi taşıyacak şekilde yerleştirilir. (Görsel-17)

(Görsel-17)

(Görsel-18)

MIZRAPLIK (Mızrapaltı):

Mızrap, tellere köprü ile büyük kafes arasındaki bölgede vurur. Bazı vuruşlarda, mızrapın ucu, tellerden sonra göğse dokunabilir. Kapak tahtasını korumak için, bu kısma mızraplık adı verilen parça yapıştırılır. mızraplık malzeme ve şeklini lüthier kendi belirler (Görsel-18)

TEKNEYİ OLUŞTURAN ELEMANLAR

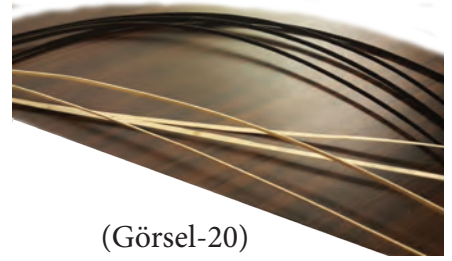
(Görsel-19)

DİLİMLER (Yapraklar – Çemberler)

Udun armuda benzeyen sırt tarafı, çok sayıda dilimin yanyana yapıştırılmasıyla yapılır. Dilimlerin arasında fileto adı verilen ince şeritler vardır. Ut yapımında, kalıp üzerinde önce orta dilim konur ve sırayla yanlara devam edilir. Bu sebeple dilimler tek sayıda olur. 19 ile 25 dilim arası normaldir. Daha fazla, 35-45 dilimli tekneler de yapılmıştır. Dilim sayısı az ise tekne kesiti köşeli olur. Çoğaldıkça kesit giderek daireye yaklaşır. Dilimlerin yanyana geldiği yere iç taraftan kağıt şeritler yapıştırılır. (Görsel-19)

FILETOLAR:

Dilimlerin arasına konan şerit şeklindeki ahşap parçalardır. Kafes kenarına konan filetolar göğüs damarlarının bağlantısını sağlarlar. Birbirine özenle alıştırılmış dilimlerin kusursuzca yapışmasını sağlar. Aynı şekilde, kapağın tekneye oturduğu kısımlar boyunca 4-5 mm. genişliğinde açılan yuvaya da filetolar yerleştirilir. (Görsel-20)

(Görsel-20)

(Görsel-21)

TAKOZLAR:

Teknenin dilimleri kalıp üzerinde birleştirilirken kalıbın uç ve arka tarafında, birer takoz konur ve dilimler uçlarından bu takozlar üzerinde birleştirilir. Sap tarafındaki takoz içinde bırakılan yuvaya sapın ucundan bir kısım, kırılma geçme ile oturtulup yapıştırılır. Göğüs tahtasının tekneye sağlamca yapışmasını sağlar. (Görsel-21)

AYNA ve BİLEZİK:

Takozlar üzerine yapışan dilimlerin bitim noktasında, arka tarafta, dilimlerin üzerini kapatan ayna adı verilen parça yapıştırılmıştır. Hem dilimlerin birleşme hatalarını kapatır, hem de dilimler ve filetoların birleşimini sağlamlaştırır. Dilimlerin sap ile birleştiği kısmı bir ince ağaç parçası kapatır. Adı bileziktir. (Görsel-22)

(Görsel-22)

(Görsel-23)

SAP:

Kanun, arp gibi bazı sazlarda her telden bir ses elde edilir. Tel sayıları fazladır. Yaylı sazlarda ve mızraplıların çoğunda, tel sayısı azdır. Saplarındaki belirli noktalara basarak, yani titreşen tel boyu uzatılıp kısaltılarak bir telden pek çok ses çıkartılabilir. Bunlardan bir kısmı, bağlama, tanbur gibi uzun saplıdır. Ut, kısa saplı olanlardandır. Ses perdelerinin parmak numaralarına göre basılarak bulunduğu bölgedir. (Görsel-23)

DÜZ SAPI OLUŞTURAN ELEMANLAR

(Görsel-24)

SAP SIRTİ:

Sapın arka tarafı, sol el başparmağının dayanacağı yerdir. Genellikle yarım elips kesitlidir. Bu tarafa kaplama daha ince dilimli olarak yapıştırılmıştır. Dilimler arasında filetolar bulunur. (Görsel-24)

EŞİK (Küçük Eşik):

Köprüye bağlanıp göğsü ve sapı kateden teller, burguluğa varmadan eşikten geçerler. Parmak basılmazsa, telin köprü ile eşik arasında kalan kısmı titreşir. Sapla burguluğun birleştiği yerde bulunan eşik klavyeden 1 mm. yukarıya çıkacak şekilde yapılır. Her tel kendisi için açılmış yuvaya oturur. Yuva altının klavyeye 0,5 mm kadar yaklaşması gerekir. (Tellerin bu kısmında alta bir karton sığacak kadar) Teller yüksekte kalırsa parmaklar zor basar, daha yüksek olursa entonasyon bozulur. Küçük eşik kemik yahut sert plastik, tellerin aşındırmayacağı malzemeden yapılır.

(Görsel-25)

(Görsel-25)

(Görsel-26)

PERDELİK (klavye – tuşe):

Sapın ön yüzüdür. Parmak basılan bu kısma, baskı ile tellerin oymaması için abanoz, pelesenk gibi sert ağaçlardan yapılan perdelik yapıştırılır. Kusursuz tesfiye edilmesi gerekir. Perdeli sazlarda (gitar,bağlama,tambur,lavta vs) metal perde elemanı veya perde bağı vardır. Parmak, perde yanında bir noktaya basınca tel perdeye tam temas edip sabitleştiği için perde ile köprü arasındaki tel titreşir. İstenen perdenin hemen yanı veya biraz gerisine basılması, çıkan sesin inceliğini değiştirmez. Çünkü sabitleşme noktası perdedir. Ut gibi perdesiz olan sazlarda, parmak ucunun tam yerine basması gerekir. Bu baskı biraz ileri veya geriye isabet ederse müzik dilinde falso adı verilen yanlış sesler çıkar. Yani ses istenenden kalın veya ince çıkar. (Görsel-26)

BURGULUĞU OLUŞTURAN ELEMANLAR

(Görsel-27)

BURGULUK:

Burguluk, teknenin malzemesinden yapılır. Ancak tekne gevrek ve sert ağaçlardan yapılmışsa, burguluğun iç kısmına sert ağaçlarla takviye yapılır ve teknede kullanılan malzeme ile kaplanır. (Görsel-27)

GAGA:

Burguluğun uç noktasında bitişi sağlayan, yaylı sazlardaki salyangoz benzeri bir gaga vardır. (Görsel-28)

(Görsel-28)

(Görsel-29)

BURGU YUVALARI:

Her telin akordu, sarıldığı burgunun döndürülmesi ile yapılır. Eğri sapın yanaklarındaki konik yuvalara giren burgu gövdesinin her noktası ile temas etmesi gerekir. Bu sağlanamazsa gerilen telin karşı kuvveti ile burgu, yuvada sabit kalmaz. Burguların salmaması için rayba ile kusursuz açılması gerekir. (Görsel-29)

BURGULAR:

Onbir telin her biri, altısı üstte, beşi altta kulağı olan burgulara sarılır. Burguların elle tutulan kısmına kulak denir. Ut çalanı, özellikle yeni başlayanları en fazla sıkıntıya sokan şey, burguların akort kaçırmasıdır. Bu sebeple burguların yuvaya kusursuz oturtulması gerekmektedir. Genellikle abanoz burgu kullanılır.

(Görsel-30)

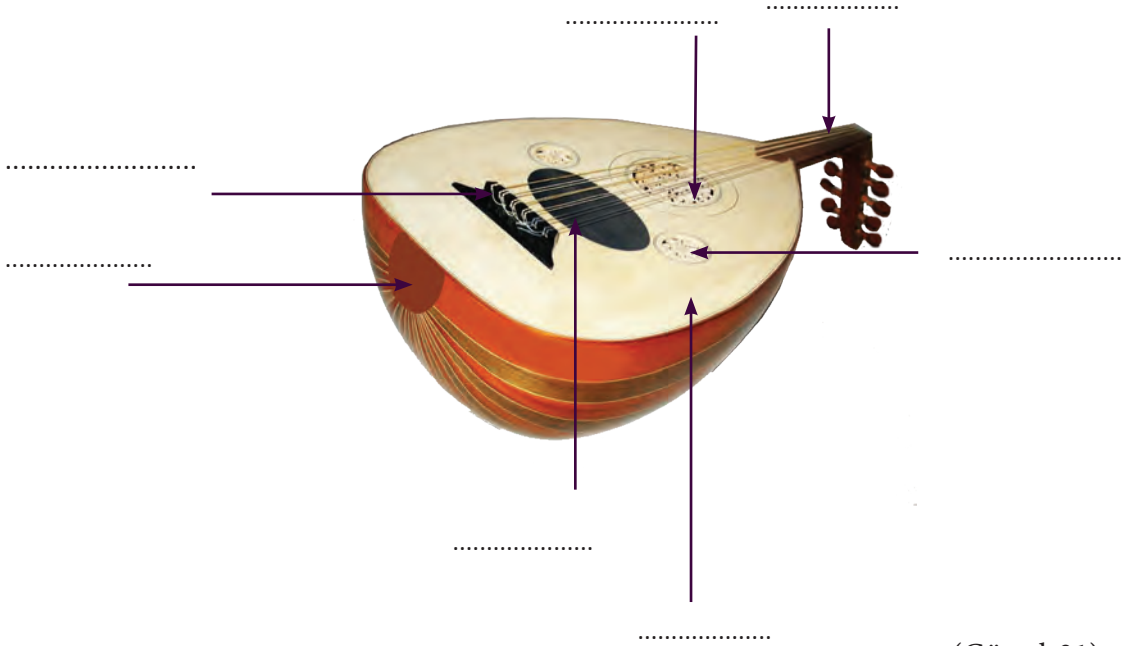

(Görsel-30)

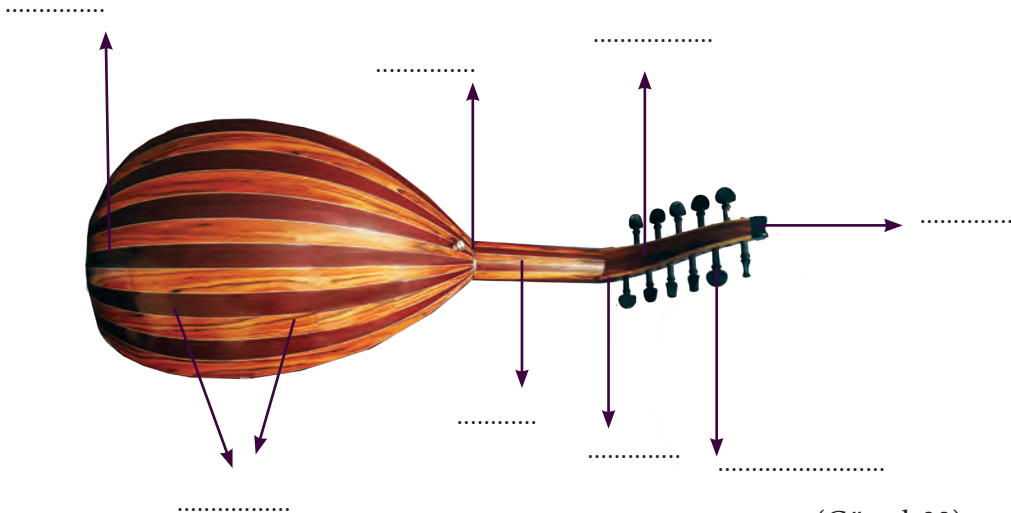
ETKİNLİK 6 : Aşağıda verilen sözcükleri, ok işaretiyle gösterilen boşluklara yazınız.

Büyük eşik(Alt eşik), Büyük kafes, Klavye, Küçük kafes, Ayna, Göğüs, Mızraplık.

(Görsel-31)

Dilim(Yaprak), Gaga, Tekne, Sap, Bilezik, Burguluk, Burgu, Küçük eşik (Üst eşik).

(Görsel-32)

9.1.2.2. Udu Telleri

Klavye

(Görsel-33)

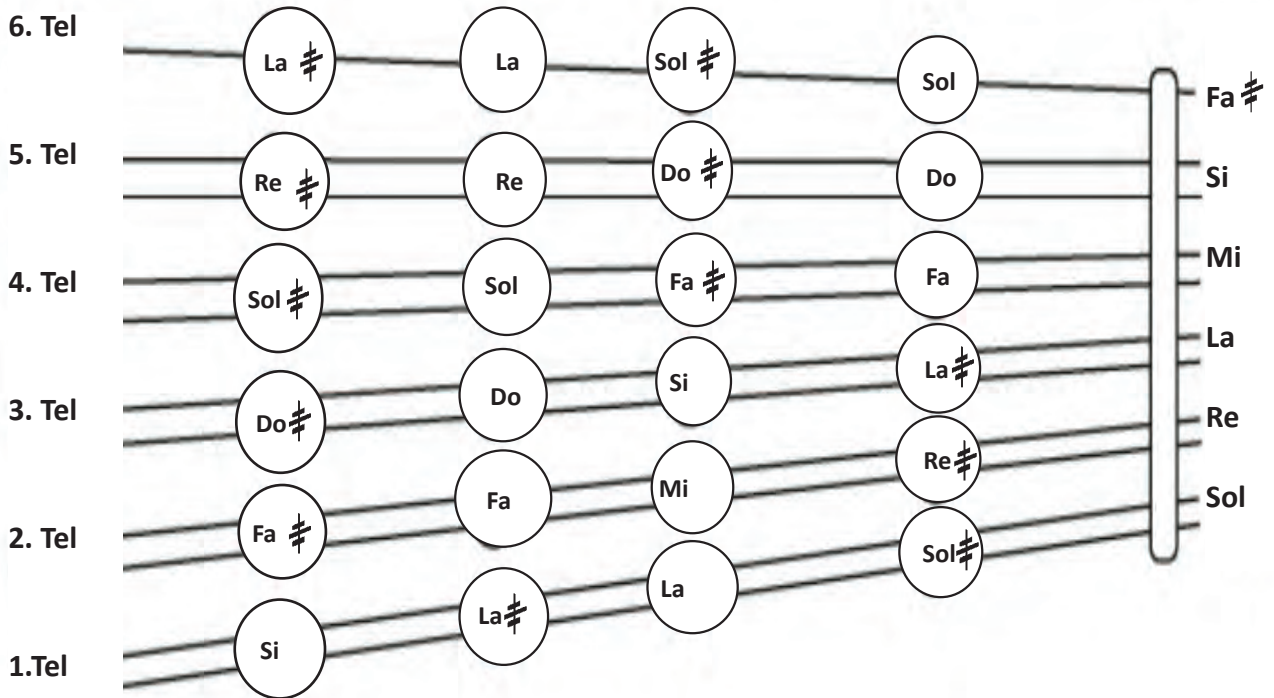
Utta, beş çifti birbirine akortlu, (ünison) ve bir de tek olmak üzere on bir tel bulunmaktadır. En ince iki çift tel naylon, diğerleri ise ipek-naylon ince iplik parçalarına sarılmış metaldir. Bakır, gümüş, pirinç alaşımları kullanılmaktadır. Naylon tellerin çapı, (en ince birinci çift) gerdaniye telinde 0,60 – 0,65 – 0,70 mm. arasında, (ikinci çift) neva telinde, 0,70 -0,75 – 0,80 mm arasında değişir. Daha ince teller tercih edenler de vardır (gerdaniye 0,55-neva 0,65 gibi). Bazı yabancı firmalar daha hassas ölçülerde teller de imal ediyor. (0,72 – 0,73 gibi.)

Kalın seçilmiş teller veya gereğinden fazla gerilmiş teller, parmak basılmadan çalınan seslerde iyi netice verir. Baskılı seslerde ise tınlamanın uzaması azalır. Buna karşılık, mızrabı daha kuvvetli vurmak mümkündür. Tersine ince seçilmiş tellerde veya akort düşürülerek gerginlik azaltıldığında, açık sesler, yani parmak basmadan çıkan sesler verimli olmadığı halde, baskılı seslerin tınısı daha uzun sürer. (Ancak, mızrabın kuvvetli vuruşunda, cızırtı olur). Sol el ise bu tür yumuşak tellerde daha rahat çalışır.

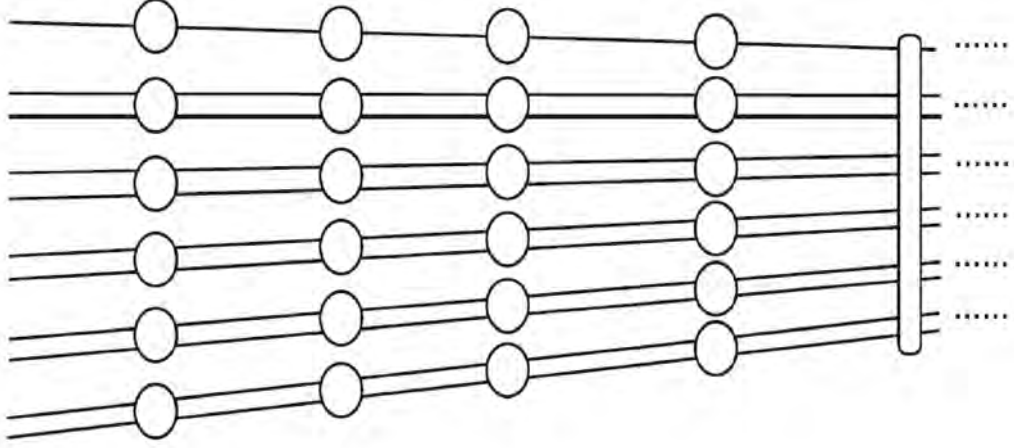
Sargılı teller, yeni iken parlak ve kuvvetli ses verir. Eskidikçe ses matlaşır ve volüm azalır. Genellikle teller ilk takılışından, 2-3 gün sonra, bazıları ise, 10-15 gün sonra verimli olmaya başlar. Naylon teller de ilk günlerde değil, daha sonra, çalındıkça açılır. Bütün teller, yeni takıldığında, burgu dönmediği halde pestleşirler. Belli bir akortta iken gerilip tizleştirilen tel, biraz sonra gene pestleşir. Aynı şekilde, gergin bir telin akordu düşürülürse zamanla o da tizleşir. Yeni tellerin bu akorda alışma zamanı bazılarında 1-2 gün, bazılarında 5-10 gündür. Bazıları ise her zaman kontrol ister. Zaten hava şartları, sıcaklık, nem vs. farklı ortamlar akorda tesir ettiğinden müzisyen, udunun akordunu sürekli kontrol etmek zorundadır. Teller takılırken, burguluk kısmında birbirinin üzerinden geçmemelidir. Yoksa kesişen tellerden biri akort edilirken diğerinin de akordu bozulur. Dikkat edilecek bir nokta da biri kopmuş çift telin ikisinin birden değiştirilmesidir. Biri eski diğeri yeni olan teller, kaynaşmaz.

Aşağıda gösterilen ut klavyesindeki seslerin yerlerini inceleyiniz.

ETKİNLİK 7 : Aşağıdaki klavye şemasındaki tel ve perde yerlerine doğru nota isimlerini yazınız.

9.1.2.3. Farklı Mızrap Türleri

Mızrap, udun, eskiden uzun süre zeytinyağına yatırılan genç ve erkek kartalın kanadından (Görsel-34) yapılan 'mızrabı' (teleği), bugün yerini hem esnek, hem sağlam kaliteli plastik malzemeden, (Görsel-35) 11–13 cm boy, 6 mm en ve 0.6-0.8 mm et kalınlığında ve hafifçe incelen uçları parabolik olarak yuvarlatılıp keçe ile parlatılmış mızraplara bırakmıştır. (İnce plastikten çanta sapı veya yoğurt kabı kapağından yapılmış mızraplar, kaliteli saz ve icracılar için söz konusu değildir.) Bunun ile beraber günümüzde imal edilen İ-20 adlı plastik malzemeden yapılmış orta esneklikteki mızraplar da tercih edilmektedir. Bunun yanında, mızrapın sertlik derecesi ve esnekliği (flexibilitesi) icracının alışkanlığına göre değişebilir. Bu konuda bir standart ya da şart koşulması uygun olmaz. Zira kimi büyük icracılar sert mızrap tercih ederlerken kimi icracılar ise daha yumuşak ve esnek mızrap tercih etmişlerdir. Mesela, Targan'ın orta sertlikte ve ucu inceltilmiş esnek mızrap kullandığı, Yorga Bacanos'un ise oldukça sert mızrap kullandığı bilinmektedir. Ayrıca kaplumbağa kabuğundan yapılan mızraplarda vardır. (Görsel-36)

Kartal kanadından yapılmış ut mızrabı

(Görsel-34)

Plastik maddeden yapılmış ut mızrabı

(Görsel-35)

Kaplumbağa kabuğundan inceltilerek yapılmış ut mızrabı

(Görsel-36)

9.1.3. Udu Akort Edilmesi

9.1.3.1. Udu Akort Edilmesinin Önemi

(Görsel-37)

Telli sazlarda icranın düzgün olabilmesinin ilk şartı, bütün tellerin düzeninin (akordunun) tam olmasıdır. Ut çalan bir müzisyen, eline aldığı udu akordunu burguları kullanarak kontrol eder. Bozuksa düzeltir, kusursuz olmasını ister, icra sırasında da gene birinci endişesi, udu da-ima akortlu kalabilmesidir.

Ut tellerinin dört türlü akort şekli vardır ki şunlardır:

- 1) Geleneksel beş telli utta (inceden kalına): *sol-re-la-mi-re*;
- 2) Çağdaş altı telli utta (aynı sırayla): *sol-re-la-mi-re-la* (Targan bu kalın *la* yı çalacağı parçaya göre bazen kalın *sol* olarak da kullanmıştır);
- 3) Bacanos'un yaptığı değişiklik: *sol-re-la-mi-si-fa* diyez;
- 4) Cinuçen Tanrıkorur'un akort sisteminde *sol-re-la-mi-si-en* kalın *mi*.

(Görsel-38)

Belli incelik-kalınlık farklılığındaki düzenli sesler müziğin malzemesidir. İcracı, istediği incelikteki sesleri çıkararak müzik yapar. Bir telin verdiği sesin incelik-kalınlığı şunlara bağlıdır:

1. Telin malzemesi (ipek, bağırsak, plastik, metal veya karışım).
2. Telin ince veya kalın oluşu (çapının büyüklüğü).
3. Telin gerginliği.
4. Telin titreşen kısmının boyu.

Aynı malzemeden yapılmış kalın telin kalın, ince telin de ince ses verdiğini utta görebilirsiniz. Çalıştaki tutuşa göre teller, alttan üste inceden kalına doğru sıralanmıştır. Sesleri de aynı sıraya uygundur, (ikinci tel, daha kalın gövdeli olmasına rağmen üçüncüden daha ince ses verir; bu, malzeme farklılığının sonucudur.)

1. ve 2. maddedeki tellerin malzeme ve incelikleri, çalınacak utta seçilip hazırlanmış durumdadır. Titreşen kısmın boyunu incelemeyi daha sonraya bırakarak 3. maddedeki telin gerginliğinin sese etkisini bu konuda inceleyeceğiz.

Uta bir ucundan büyük eşikte bağlı olan teller, diğer uçları küçük eşikten geçtikten sonra burgulara sarılırlar. Bu burgular yuvaları içinde döndürülerek tel gerilir veya gevşetilir. İstenen ses bulununca burgu sabitleştirilir. Bu işlem, o teli akort etmek düzenlemektir. Aletin bütün tellerini, birbiri ile ilgili olarak belirli incelikteki seslere çekmek ise udu düzenlemek veya udu akort etmektir. Bugün pille veya elektrikle çalışan akort aletleri epeyce yaygınlaşmıştır. Bu aletler telden çıkan seslerin incelik-kalınlığını ibre veya ışık ile çok hassas şekilde gösterir. Tampere sistemdeki seslere göre (uttaki sesler hakkında ön bilgi konusuna bakınız). Natürel ve diyez-bemollü sesler, pek çok yerde nota olarak kullanılan harflerle işaret edilmiştir.

a) Akort cihazı gösterilerek tellerin akort edileceği seslerin akort cihazındaki simgeleri:

Akort cihazının sistemi Batı müziğine göre yapıldığı için; aşağıdaki tablo yardımıyla Türk müziğine karşılık gelen sesler ve simgeler belirlenerek yapılmalıdır.

Akort Cihazı Sesleri	Ut Sesleri
A = LA	RE (ikinci tel)
D = RE	SOL (alt tel)
E = Mİ	LA (üçüncü tel)
B = Sİ	Mİ (dördüncü tel)
F # (FA DİYEZ)	Sİ (beşinci tel)
C # (DO DİYEZ)	FA # (üst tel)

b) Akort cihazının olmadığı yerde udun nasıl akort edileceği gösterilmelidir.

Diyapazon, akort düdüğü veya sabit sesli bir aletten la sesi alınır. Udun ikinci teli olan neva çift telinin biri (tercihen üstteki) bu sesi verene kadar gerilir veya gevşetilir. Bu telin akordu olduktan sonra çift telin ikincisi ilki ile aynı sesi verecek şekilde akord edilir (Kaynaştırılır). Daha sonra diğer teller de , ilk düzenlenen tele göre düzenlenir. Akord edilmiş olan re telinden tam dörtlü ince ses veren sol teli, (re sesine göre) sol sesi aranarak akord edilir. Gene önce çift telin biri akord edilip diğeri ona kaynaştırılır. Daha sonra aynı şekilde:

3. tel, 2. telden tam dörtlü kalın sese,
4. tel, 3. telden tam dörtlü kalın sese,
5. tel, 4. telden tam dörtlü kalın sese,
6. tel, 5. telden tam dörtlü kalın sese akort edilir.

Akort kontrolü için, ilerlemiş öğrenci, gam veya bildiği bir parçadan kısa bölümler çalıp seslerin doğruluğunu araştırabilir. İki farklı telde ünison (aynı ses) veya oktav sesler yardımcılığı ile de kontrol yapılmalıdır. Utta perde bağı olmadığından göz kararı ses basıp bulunamazsa da, akordu doğru olan telde basılan sesler yardımcı olabilir. Ayrıca bir telde, sap ile gövdenin birleştiği noktaya basınca, bir kalınındaki açık tel sesinin oktavı elde edilir. Bu da akort kontrolünde yardımcı olur.

9.1.4. Ut İcrasında Vücutun Durumu

9.1.4.1. Ut İcrasında Vücutun Oturuş Pozisyonu

Çalgıyı sağlıklı çalabilmek için doğru oturuşa ve doğru tutuş özelliklerine dikkat edilmesi gerekir. Doğru bir sandalye seçiminden sonra; diz, kalçadan yüksekte olacak şekilde oturulmalıdır. İhtiyaç durumunda udun gövdesine isabet eden ayak altına ayaklık konulmalıdır.

DOĞRU OTURUŞLAR

Ut sağ göğüs ile kol yardımıyla sabitlenir.

(Görsel-39)

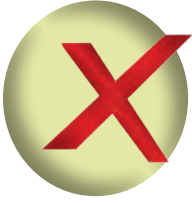
Udun göğsü; yere 90 derecelik bir açı oluşturacak biçimde tutulmalıdır. Sap, yere paralel olmalıdır.

(Görsel-40)

Ut sağ bacak üzerine konup, sağ omuz ile Udun gövdesine yaslanır.

(Görsel-41)

YANLIŞ OTURUŞLAR

(Görsel-42)

(Görsel-43)

(Görsel-44)

Öğrenciden, verilen bilgiler doğrultusunda udu tutması istenir.

ETKİNLİK 8:

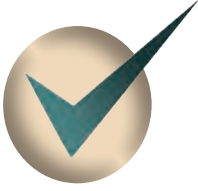
Bir önceki sayfada hatalı oturuş ve tutuş pozisyonlarını gösteren fotoğrafları inceleyerek hataların neler olduğunu belirtiniz. Bu hataların, çalgı çalarken doğuracağı sonuçları hakkındaki düşüncelerinizi aşağıdaki boş alana yazınız.

ALİŞTİRMA: Öğretmeninizin size gösterdiği doğru oturuş ve tutuş biçimlerini ayna karşısında çalışınız.

9.1.4.2. Udu Tutuş Pozisyonu

DOĞRU TUTUŞLAR

(Görsel-45)

(Görsel-46)

(Görsel-47)

YANLIŞ TUTUŞLAR

(Görsel-48)

(Görsel-49)

(Görsel-50)

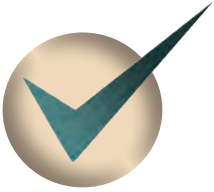
Öğrenciye, tutuş yanlışlarının doğruları gösterilerek düzeltilmesi istenir. Öğrencinin sol elinin serbest olması gerektiği belirtilmelidir. Sağ kol ve göğüs arasına udu sıkıştırarak sabitlemesini, sol elin parmak baskısı eli olacağı söylenmelidir. Öğrencilerin udu uygun olarak tutabilmeleri için, uygulamalar yapılmalıdır.

9.1.4.3. Mızrap Tutuşu

Mızrap, sağ elde başparmak ve işaret parmağının uçlarıyla tutulur. Diğer üç parmak, avuç içine kapalıdır ve mızrapın diğer kısmı avuç içinde kalır. Mızrap, tellere yaklaşık olarak 45 derecelik açı ile vurulur.

Mızrap, ince tellerde kafese yakın kalın tellerde ise eşiğe yakın vurulduğunda daha dolgun ve parlak ses elde edilir.

DOĞRU TUTUŞLAR

(Görsel-51)

(Görsel-52)

(Görsel-53)

YANLIŞ TUTUŞLAR

(Görsel-54)

(Görsel-55)

(Görsel-56)

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. Udun tellerinin isimlerini ince telden başlayarak yazınız.

:

:

:

:

:

:

2. Türk müziği içinde udun icra edildiği alanları aşağıdaki boş alanlara yazınız.

3. Mızrap vuruşlarını yaparken alt – üst vuruşlara dikkat edilmesinin nedenini aşağıdaki boş bırakılan alana yazarak açıklayınız.

4. Udun akort edilmesinin neden önemli olduğunu aşağıdaki boş alana yazınız.

2. ÜNİTE

UTTA SES ÜRETİMİ

- Açık Tellerde Mızrap Çalışmaları
- Mızrap Hareketlerini Gösteren Simgeler
- Mızrap Hareketlerini Uygulayarak Udun Tellerinden Dolgun Ses Üretilmesi
- Birinci Pozisyonda Ses Üretimi
- Birinci Pozisyonda Ut ile Buselik Makamını Oluşturan Sesler
- Birinci Pozisyonda Ut ile Hüseyini Makamını Oluşturan Sesler

9.2. UT TA SES ÜRETİMİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Mızrap hareketlerini gösteren simgeleri araştırınız.
2. “Açık tel”den kastedilen anlamları araştırarak paylaşınız.
3. Udu tellerinden dolgun sesler elde edilmesine çalışınız.
4. Birinci pozisyon kavramını araştırınız.

ETKİNLİK 1 : Aşağıda karşılaşacağımız mızrap vuruş işaretlerini inceleyiniz.

9.2.1. Açık Tellerde Mızrap Çalışmaları

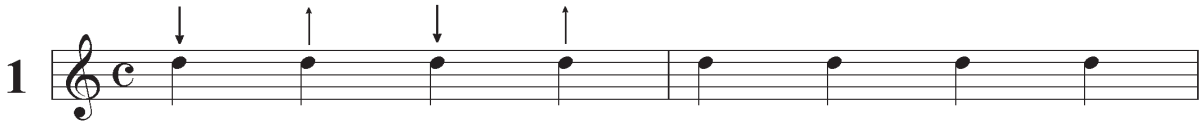
9.2.1.1. Mızrap Hareketlerini Gösteren Simgeler

Mızrap vuruşları;
yukarıdan aşağıya
aşağıdan yukarıya

Mızrap vuruşlarında yukarıdan aşağıya vurduğumuzda, sesin daha dolgun çıkması için mızrapın bir alttaki telin üzerinde kalacak şekilde olmasına dikkat edilmelidir.

UYGULAMA : Aşağıda dörtlük ve sekizlik notalarla verilen alıştırılarda, mızrap vuruşları gösterilmiştir. Alıştırımayı doğru mızrap vuruşlarına göre çalışınız.

9.2.1.2. Mızrap Hareketlerinden Yola Çıkılarak Dolgun Ses Üretimi

Gerdaniye, neva, düğâh, hüseyنياşiran, kaba buselik ve kaba geveşt tellerinden mızrap hareketlerini gösteren kalıpların uygulanması sağlanmalıdır.

Aşağıdaki etüdü tüm açık tellerde uygulayınız.

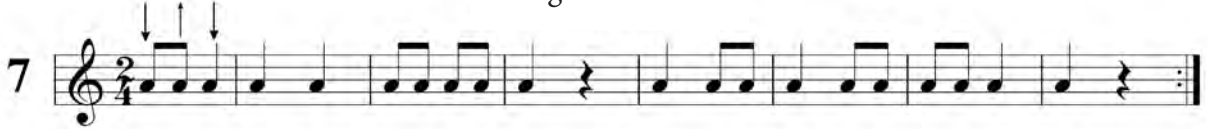
Gerdaniye Teli

Neva Teli

Düğâh Teli

Hüseyنياşiran Teli

Kaba Buselik Teli

Kaba Geveşt Teli

ETKİNLİK 2: Aşağıdaki egzersizin kaç zamanlı olduğunu belirleyiniz, Bu egzersizi ayna karşısında çalışınız.

Neva Teli

Aşağıdaki etüdü “üç dörtlük” vuruşlarla tüm açık tellerde uygulayınız.

Gerdaniye Teli

Neva Teli

Dügâh Teli

Hüseyinîaşiran Teli

Kaba Buselik Teli

Kaba Geveşt Teli

Aşağıdaki Etüdü, “dört dörtlük” vuruşlarla tüm açık tellerde uygulayınız.

Gerdaniye Teli

Neva Teli

Dügâh Teli

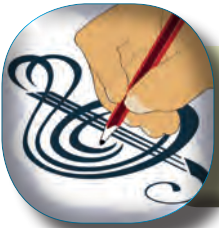
Hüseyinîşiran Teli

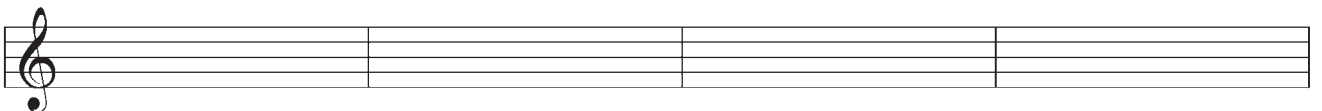
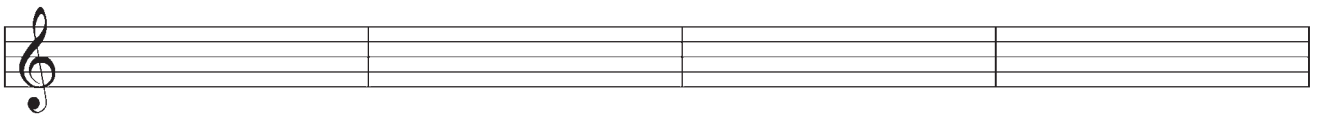
Kaba Buselik Teli

Kaba Geveşt Teli

ALİŞTIRMA: Neva (re) telinde sekizlik ve dörtlük değerlerde 2/4'lük usulde egzersizleri aşağıdaki porteye yazınız ve sazınızda seslendiriniz.

Anlamlı sözler

ROBERT SCHUMANN'IN (ROBERT ŞUMAN) GENÇ MÜZİSYENLERE TAVSİYELERİ

Kulak eğitime çok önem veriniz. Küçük yaşlarda sesleri ve tonaliteleri tanımaya çalışınız. Pencere camının ve kuş civıltılarının verdiği sesleri tanımaya çalışın.

Gamlara ve öteki parmak alıştırmalarına sürekli çalışın. Ancak ileri yaşlara kadar günde birkaç saatini teknik çalışmaya vererek böylelikle olgun bir icra gücüne erişeceğini sananlar çoktur; bu durum, alfabeyi her gün biraz daha hızlı okumak için uğraşmaya benzer. Zamanınızı daha iyi kullanınız.

Yarım yamalak çalışmayınız. Her zaman istekle çalışınız ve eserleri hiçbir zaman yarım bırakmayınız.

Robert SCHUMANN

Say,A.(1985). Müzik Ansiklopedisi

Aşağıdaki etüdü “dörtlük” ve “sekizlik” nota değerlerini tüm açık tellerde uygulayınız

31

32

33

34

35

36

37

38

Anlamlı sözler

Sanatçı olmak üzerine, "Allah size büyük bir musiki kabiliyeti vermiş olabilir, musikiyi ilmen de iyi öğrenmiş olabilirsiniz. Sesiniz de fevkalade olabilir. Ağzınızla kuş tutarsınız, herkesi hayretlere düşürebilirsiniz. Ama sizde sanat ahlakı, sanat edep ve hayası yoksa, bunu kazanamamışsanız hiçbir şey değilsiniz."

Bekir Sıtkı Sezgin'den

Sanat ve Kültürde Kök, Aylık Fikir ve Musiki Dergisi

ALİŞTIRMA : Daha önce verilen alıştırmalardan esinlenerek, sekizlik ve onaltılık değerlerde, 2/4 lük ve 4/4 lük usullerde etütler yazmayı deneyiniz.

ETKİNLİK 4: Aşağıda verilen noktalı notaları ayna karşısında mızrap vuruşlarına dikkat ederek çalışınız.

ETKİNLİK 6 : Üçleme (Triole) vuruşlarını öğretmeninizin gösterdiği şekilde metronoma dikkat ederek ayna karşısında çalışınız.

Üçlemeli (Triole) nota değerleriyle yapılan alıştırmaları uygulayınız.

Aşağıda boş tellerde yapılan alıştırmayı uygulayınız.

9.2.2. Birinci Pozisyonda Ses Üretimi

9.2.2.1. Birinci Pozisyonda Ut ile Buselik Makamını Oluşturan Sesler

Buselik Makamının özellikleri:

- * Buselik makamı inici-çıkıcıdır.
- * Dizisi düğâh perdesinde bir buselik beşlisine hüseyini perdesi üzerinde kürdi veya hicaz dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelir.
- * Durak düğâh perdesi güçlü hüseyini perdesi yeden Nim Zirgüle perdesidir. Donanıma hiçbir işaret konulmaz. Buselik beşlisine kürdi dörtlüsü eklenince "TBTT+BTT" şeklinde buselik beşlisine hicaz dörtlüsü eklenince "TBTT+SAS" şeklinde sıralanır.
- * İnici çıkıcı seyre sahip olan makam dizileri genellikle güçlü civarından seyre başlar. Yerinde buselik beşlisi seslerinde dolaşarak güçlü sesi olan hüseyini perdesinde kalış yapılır. Güçlü üzerinde bulunan kürdi veya hicaz dörtlüsünün seslerinde dolaşılır. Tekrar hüseyini perdesinde asma karar gösterilir.
- * Çargâh perdesinde Nikriz' li olarakta kalış yapılabilir. Tekrar buselik beşlisinin seslerine dönülerek yedeni olan Nim Zirgüle perdesi de gösterilerek düğâh perdesinde karar verilir. Birinci pozisyonda icra edildiği gibi ikinci pozisyonda da icra edilir.

Bilgi Notu

Birinci pozisyondaki parmak baskıları

Düğâh teli üzerinde 2. ve 3. parmak baskısı

Neva perdesi üzerinde 2. ve 3. parmak baskısı

Gerdaniye perdesi üzerinde 2. parmak baskısı

İkinci pozisyondaki parmak numaraları;

Düğâh teli üzerinde 1. ve 2. parmak baskısı

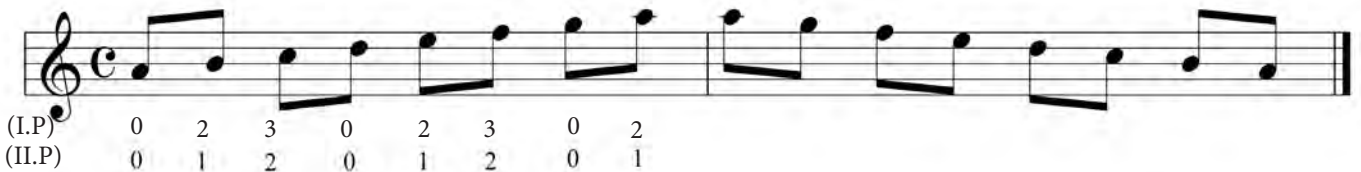
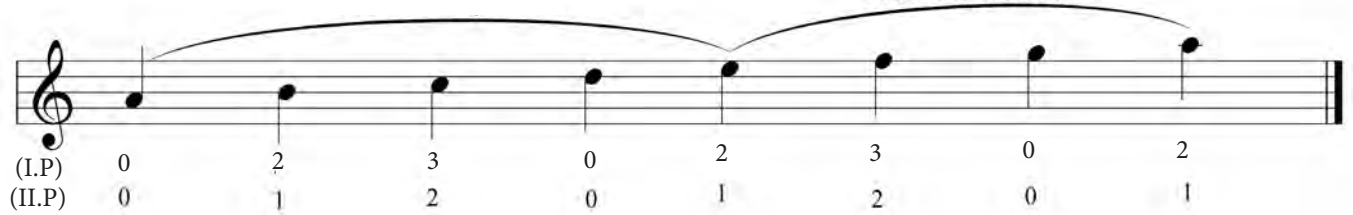
Neva perdesi üzerinde 1. ve 2. parmak baskısı

Gerdaniye perdesi üzerinde 1. parmak baskısı

Boş tellerle birlikte düğâh teli karar alınarak makam dizisi gösterilir.

Buselik Beşlisi

Kürdi Dörtlüsü

9.2.2.2. Birinci Pozisyonda Ut ile Hüseyni Makamını Oluşturan Sesler

Hüseyni makamının özellikleri:

- * Hüseyni makamı çıkıcıdır. Dizisi bir hüseyni beşlisinin tiz tarafına bir uşşak dörtlüsü eklenmek suretiyle yapılmıştır.
- * Dizinin aralıkları pestten tize doğru "KSTT+KST " tertibinde sıralanmıştır. Beşli ile dörtlünün birleştiği yerde bulunan (beşinci derece) güçlü vazifesi taşır.
- * Makamın asıl mevki düğâh perdesidir. Hüseyni makamının notası yazılırken donanıma "Si" için bir koma bemolü ve "Fa" için bir bakiye diyezi konulur.
- * Hüseyni makamının bir de inici şekli vardır ki tiz duraktan başlar; dizinin tiz tarafındaki sekizli sahası için de dolaştıktan ve güçlüde bir asma karar yaptıktan sonra tıpkı hüseyni gibi inerek düğâh perdesinde kalır. Bu makama "Muhayyer" adı verilmiştir. Bu makamda birinci pozisyonda icra edildiği gibi ikinci pozisyonda da icra edilir.

Bilgi Notu

Birinci pozisyondaki parmak baskıları

Düğâh teli üzerinde 1. ve 3. parmak baskısı

Neva perdesi üzerinde 2. ve 4. parmak baskısı

Gerdaniye perdesi üzerinde 2. parmak baskısı

İkinci pozisyondaki parmak numaraları;

Düğâh teli üzerinde 1. ve 2. parmak baskısı

Neva perdesi üzerinde 1. ve 3. parmak baskısı

Gerdaniye perdesi üzerinde 1. parmak baskısı

Boş tellerle birlikte düğâh teli karar alınarak makam dizisi gösterilir.

Hüseyni Beşlisi Uşşak Dörtlüsü

(I.P)	0	1	3	0	2	4	0	2
(II.P)	0	1	2	0	1	3	0	1

(I.P)	0	1	3	0	2	4	0	2
(II.P)	0	1	2	0	1	3	0	1

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. Aşağıdaki etütte doğru mızrap vuruşlarının işaretlerini notaların üzerine yazarak alt üst mızrap vuruşlarının önemini açıklayınız.

2. Aşağıdaki dizekteki notaları inceleyip usul sayılarına göre uygun usul rakamlarını boş olan kutucuklara ve dizek başına yazınız.

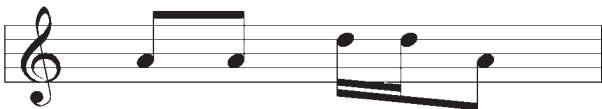
(2/4 - 3/4 - 4/4 - 2/8 - 5/4 - 6/4)

.....

.....

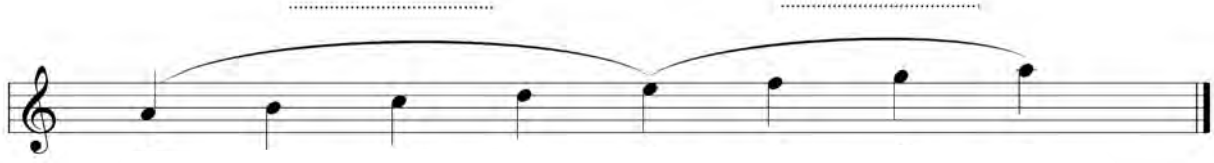

.....

(Hüseyni beşlisi, kürdi dörtlüsü, uşşak dörtlüsü, buselik beşlisi)

3. Yukarıda verilenlerden uygun olanını, aşağıdaki noktalı yerlere yazarak hangi makam dizisi olduğunu belirtiniz.

4. Yorgo Bacanos ve Cinuçen Tanrıkorur icralarının kayıtlarını dinleyip ikisi arasındaki tavır ve üslup farklılıklarını ve benzer noktalarını aşağıda ayrılmış olan boş kısma yazınız.

3. ÜNİTE

ETÜTLER VE ESER İCRASI

- Buselik Makamı Dizisi
- Buselik Makamı Dizisinde Ritmik Etüt Uygulamaları
- Buselik Makamı Dizisinde Melodik Etüt Uygulamaları
- Buselik Makamı Dizisinde Eser Uygulamaları
- Hüseyinî Makamı Dizisi
- Hüseyinî Makamı Dizisinde Ritmik Etütler
- Hüseyinî Makamı Dizisinde Melodik Etütler
- Hüseyinî Makamı Dizisinde Eser Uygulamaları
- Uşşak Makamı Dizisi
- Uşşak Makamı Dizisinde Ritmik Etüt
- Uşşak Makamı Dizisinde Melodik Etüt
- Uşşak Makamı Dizisinde Eser Uygulamaları

9.3. ETÜTLER VE ESER İCRASI

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

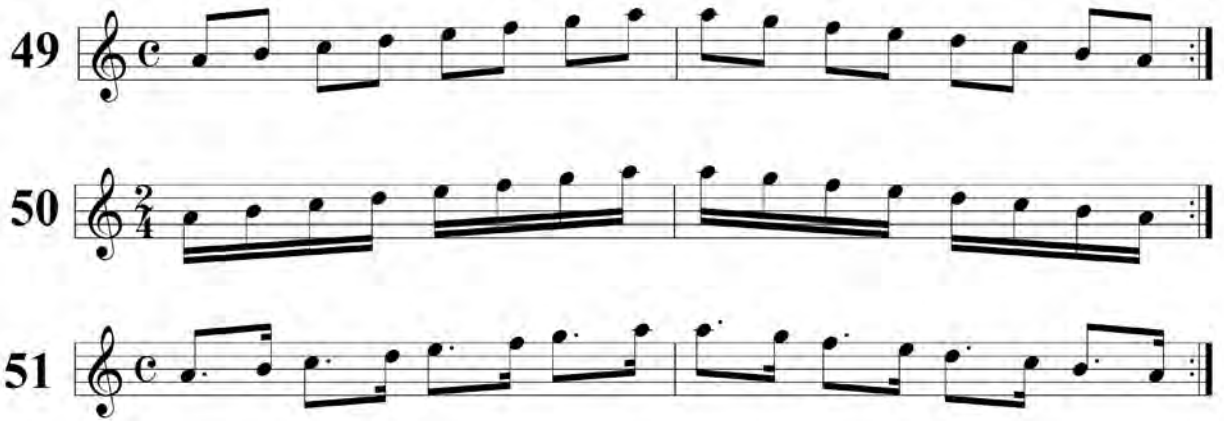
1. Ut öğrenirken ritmik ve melodik etütlerin gelişiminize ne gibi katkıları olduğunu açıklayınız.
2. Ut çalarken yanlış tutuş ve oturuşun;
 - a) İcra kalitesine
 - b) Vücudumuzun anatomik yapısına
 - c) Çalış tekniğinene gibi olumsuz etkileri olabileceğini açıklayınız.
3. Etütleri “metronom cihazı” eşliğinde çalışmak sizce önemli midir, tartışınız.

9.3.1. Buselik Makamı Dizisi

9.3.1.1. Buselik Makamı Dizisinde Ritmik Etüt Uygulamaları

ETKİNLİK 1 : Aşağıdaki düğâh (la) perdesinde onaltılık değerlerde yazılmış alıştır-mayı çalınız.

9.3.2.2. Buselik Makamı Dizisinde Melodik Etüt Uygulamaları

Aşağıdaki etüdü buselik makamındaki seslere dikkat ederek çalışınız.

53

ETKİNLİK 2 : Aşağıdaki eseri 90 ve 120 metronomlarda çalışınız.

BUSELİK ESER

HÜSEYİN BİTMEZ

Anlamlı sözler

*Hüseyin Saadettin Arel'den
Türk Musikisi Üzerine*

“Türk Musikisi, onun değerini anlayabilecek kimselere hayranlık, telkin, edebilecek kadar muhteşemdir.”

“Hayatımda Türk musikisine sarfettiğim zamanın birkaç mislini Batı musikisi'ne sarfetmiş olduğum ve bu musikinin şaheserleriyle vecde geldiğim halde bir türlü Türk musikisi aşkından kendimi alamayıp, belki kısmen millî meylimdendir. Lakin mutlaka daha ziyade Türk musikisinin bünyesinde gördüğüm olağanüstü inkişaf kabiliyetindendir.”

“Realite şudur ki batı musikisinin bir bestekara temin ettiği klasik, romantik, modern, polifonik veya monodikle muhakkak veya muhayyel ne kadar vasıta varsa, hepsinin en az on misli, evet on misli Türk musikisinin içinde yatıyor.”

Türk Musikisi Ansiklopedisi.

9.3.1.3. Buselik Makamı Dizisinde Eser Uygulamaları

BUSELİK ŞARKI

Bu Akşam Son Defa Seni Görmeden

Aşağıdaki buselik makamındaki iki şarkıyı 160 metronomla çalışınız. Sözleriyle eşlik etmeyi deneyiniz.

USUL: SEMAİ

Beste ve Güfte:
MUSTAFA SEYRAN
(1932-1973)

ARANAĞME.....

BİR AK ŞAM SON DE FA SE Nİ GÖR ME DEN

BİR AK ŞAM SON DE FA SE Nİ GÖR ME DEN

DE Dİ LER GÖÇ ET Tİ SEV Gİ LİN NE DEN

DE Dİ LER GÖÇ ET Tİ SEV Gİ LİN NE DEN

NE DEN NA SİL OL DU BU AŞK YI KİL Dİ

SOL DU BÜ TÜN Ü MİT BA HAR GEL ME DEN

SOL DU BÜ TÜN Ü MİT BA HAR GEL ME DEN DC

BUSELİK ŞARKI

Bir Akşam Son Defa Seni Görmeden

Bir akşam son defa seni görmeden
Dediler göç etti sevgilin neden
Neden nasıl oldu bu aşk nasıl yıkıldı
Soldu bütün ümit bahar gelmeden
Soldu bütün ümit bahar gelmeden

Bilirsin sevemez seni hiç kimse
Çılgınca bir aşkla sevdiğim kadar
Gitme gel bu hasret beni yaralar
Unutmaki her yanım hatıralar
Her taraf dopdolu hatıralar

Mustafa SEYRAN

BUSELİK ŞARKI
Dil Bestenim Meshûrunum

USÛLÜ: SEMAİ

Beste: VECDİ SEYHUN

Güfte: RECAİZADE MAHMUT EKREM

Musical notation for the song "Dil Bestenim Meshûrunum" in 3/4 time, featuring lyrics in Turkish.

DİL BES TE NİM MES HU RU NUM

ÜF TA DE NİM MEC BU RU NUM

BÎ ÇA RE NİM MEH CÛ RU NUM

ÜF TA DE NİM MEC BÛ RU NUM NUM SON

BUSELİK ŞARKI

Dil Bestenim Meshûrunum

Dil bestenim meshûrunum
Üftâdenim mecbûrunum
Bîcârenim mehcûrunum
Üftâdenim mecbûrunum

Olmaz gamın hiçbir zaman
Candan uzak dilden nihan
Ez cân u dil vallah inan
Üftâdenim mecbûrunum

Cevrin harâb etti teni
Temkinin öldürdü beni
Billâhi pek sevdim seni
Üftâdenim mecbûrunum

Vecdi SEYHUN

9.3.2. Hüseyni Makamı Dizisi

9.3.2.1. Hüseyni Makamı Dizisinde Ritmik Etütler

Aşağıdaki 58, 59, ve 60 no.lu etütleri nota değerlerine dikkat ederek 70 metronom hızında çalışınız.

ETKİNLİK 3 : Aşağıdaki eseri 90 ve 120 metronomlarda çalışınız.

9.3.2.2. Hüseyni Makamı Dizisinde Melodik Etütler

Aşağıdaki etüdü hüseyni makamının önemli perdesi olan si koma bemol (segâh) ve Fa bakiye diyez (evç) perdelerine dikkat ederek çalışınız.

Beste: Hüseyin BİTMEZ

62

HÜSEYİNİ
Saz Eseri

USUL: SOFYAN

AKGÜN ÇÖL
2016.12.12

Anlamlı sözler

Biz hepimiz milletvekili olabiliriz, bakan olabiliriz, hatta cumhurbaşkanı bile olabiliriz; ama hiçbirimiz sanatkar olamayız. Böyle olunca sanatkar el öpmez, sanatkarın eli öpülür (1930). Müziksiz hayat mevcut olamaz. Müzik hayatın neşesi, ruhu, sevinci ve herşeyidir (1925).

Özel, M. Atatürk.TC. Kültür Bakanlığı.

9.3.2.3. Hüseyini Makamı Dizisinde Eser Uygulamaları

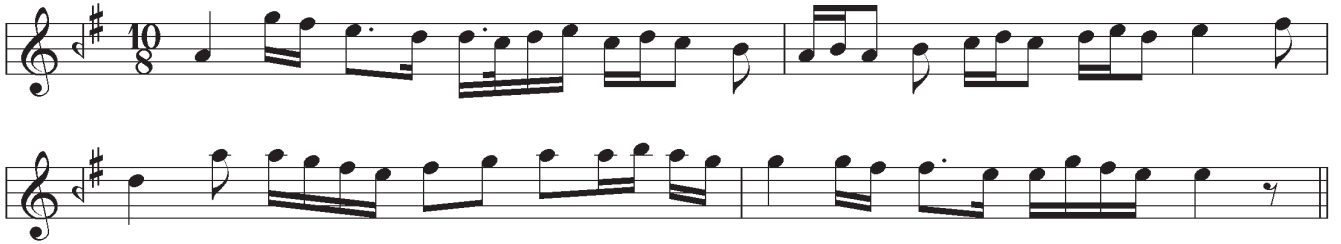
Aşağıdaki saz eserlerini mızrap vuruşlarına dikkat ederek usul kalıbının vurgularına uygun olarak çalışınız.

USUL: AKSAK SEMAİ

1.HANE

Beste: LAVTACI ANDON

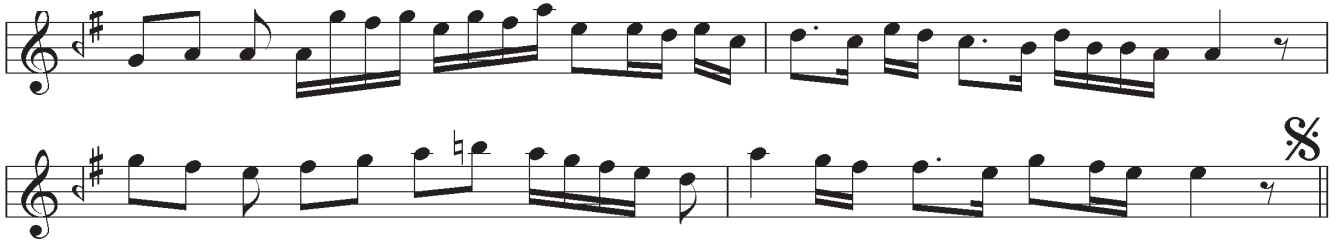

TESLİM

SON

2.HANE

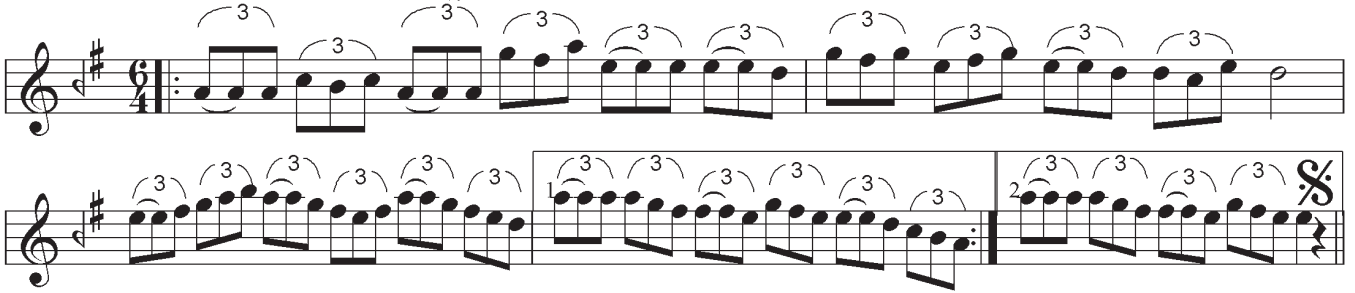
3.HANE

NOT: “Hüseyini Saz Semaisi” eserinin devamıdır.

4. HANE (USUL: YÜRÜK SEMAİ ÜÇERLİ ŞEKLİ)

LAVTACI ANDON

Lavtacı ve udi batık kiryazis (mumcu)

(- 1925) Rum asıllı ut sanatçısı. Köçekçe takımlarını icrada gösterdiği başarı ile tanınmıştır. Civan ve Hristonun ağabeyidir. Bu üç kardeşin bir de Erifili adında kız kardeşleri vardı. Hüseyini peşrev ve saz semaisi en önemli eserlerindendir.

Eserleri:

Bayati buselik ağır düyek peşrev ve saz semaisi.

Hüseyini hafif peşrev ve saz semaisi.

Nühüft ağır havi peşrev.

Köçekçeler için yürük devr-i turan hümayun mandıra uşşak aksak şarkı (Mehcur olalı hayli zamandır o civandan)

Türk Musikisi Ansiklopedisi.

BENZER YANLARI

[illegible]

FARKLI YANLARI

[illegible]

HÜSEYİNİ OYUN HAVASI

Dokuzlu (Maraş)

USULÜ: SOFYAN (ÜÇERLİ)

ANONİM

HÜSEYİNİ OYUN HAVASI

Çeçen Kızı

USULÜ: NİM SOFYAN

Beste: TAMBURİ CEMİL BEY

SON

9.3.3. Uşşak Makamı Dizisi

Uşşak:

Uşşak makamı çıkıcıdır.

Dizisi bir uşşak dörtlüsünün tiz tarafına bir buselik beşlisi eklenmek suretiyle yapılmıştır.

Dizinin aralıkları pestten tize doğru “KST+ TBTT” tertibinde sıralanmıştır.

Dörtlü ile beşlinin birleştiği yerde bulunan ses güçlüğü vazifesi taşır.

Makamın asıl mevkii düğâh perdesidir.

Uşşak makamı notası yapılırken donamıma “si” için bir koma bemolü konur.

Uşşak makamının inici-çıkıcı bir şekli vardır ki güçlüden başlar ve dizinin tiz tarafında buselik kısmında dolaştıktan sonra tıpkı uşşak gibi inerek düğâh perdesinde kalır. Bu makama “bayati” adı verilmiştir.

Uşşak Dörtlüsü

Buselik Beşlisi

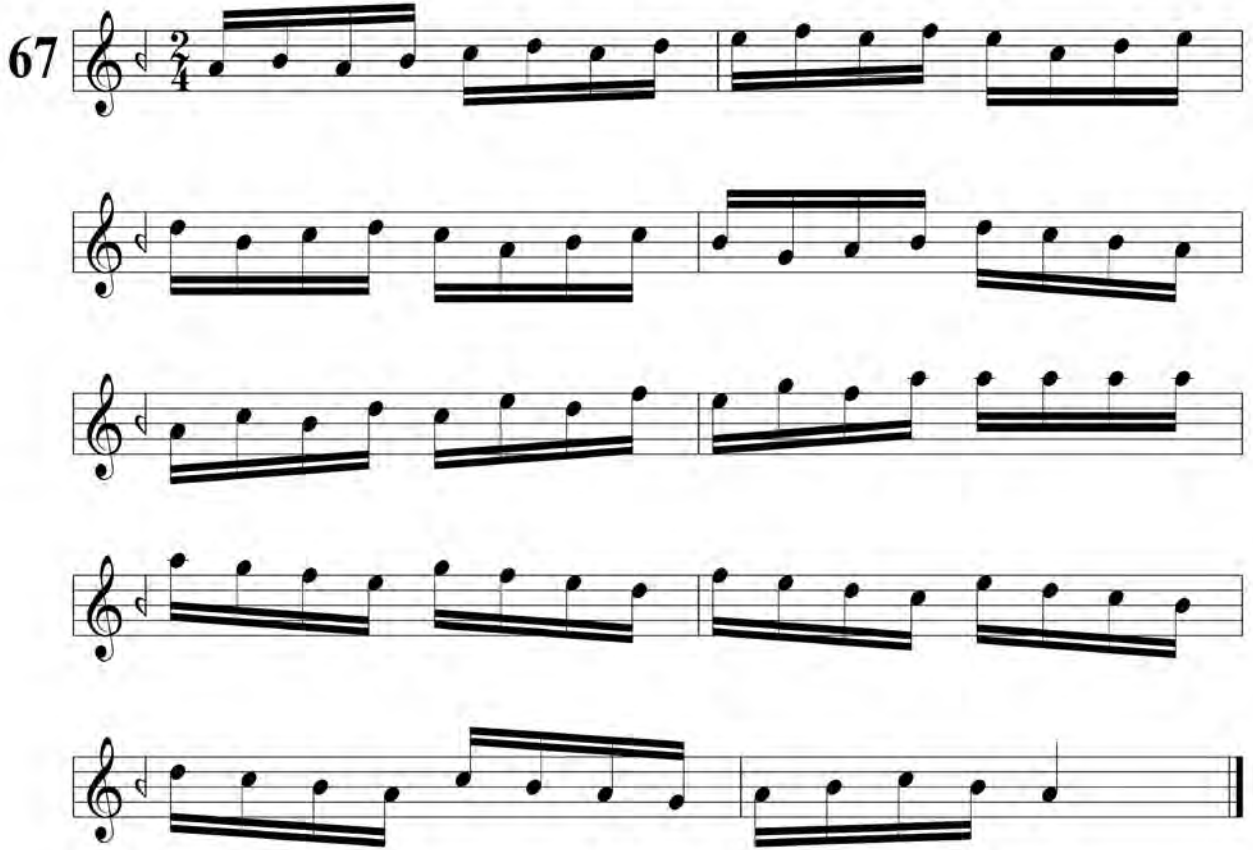
9.3.3.1. Uşşak Makamı Dizisinde Ritmik Etüt Uygulamaları

Aşağıdaki ritmik etütleri uşşak makamındaki si koma bemol (Segâh) perdesine dikkat ederek çalışınız.

ETKİNLİK 5 : Aşağıdaki alıştırmada “si” perdesine özellikle dikkat ederek çalışınız.

9.3.3.2. Uşşak Makamı Dizisinde Melodik Etüt Uygulamaları

Aşağıdaki saz eserini 68 metronomda çalınız.

HÜSEYİN BİTMEZ

68

Not: 68 Numaralı Eserin Devamı.

Şiir Köşesi

MESNEVİ'DEN

Dinle, bu ney nasıl şikayet ediyor
Ayrıklıkları nasıl anlatıyor:

Beni kamışlıktan kestiklerinden beri feraydımdan erkek, kadın. herkes
ağlayıp inledi.

Ayrılıktan parça parça olmuş kalb isterim ki iştihak derdini açayım.
Aslından uzak düşen kişi, yine vuslat zamanını arar.

Mevlana , Mesnevinin İlk Dört Beyiti

9.3.3.3. Uşşak Makamında Eser Uygulamaları

UŞŞAK İLAHİ Allah Emrin Tualım

Aşağıdaki İlahiyi 60 metronom hızında, sözlerini de okuyarak çalışınız.

USULÜ: SOFYAN

Beste: ZEKAİ DEDE
Güfte: YUNUS EMRE

AL LAH EM RİN TU TA LIM

RAH ME Tİ NE BA TA LIM

BÜL BÜL Gİ Bİ Ö TE LİM

AL LAH AL LAH KE RİM AL LAH

RA HİM AL LAH A MAN AL LAH

Dİ YE LİM YA HU SON
D.C.

UŞŞAK İLAHİ

Allah Emrin Tatalım

Allah emrin tatalım
Rahmetine batalım
Bülbül gibi ötelim

Allah Allah
Kerim Allah
Aman Allah
Rahim Allah
Diyelim ya hu

Yûnus seyredüp gezer
Ölüm tedbirler bozar
Görmek istersen dîdar

Allah Allah
Kerim Allah
Aman Allah
Rahim Allah
Diyelim ya hu

Beste: ZEKAİ DEDE
Güfte: YUNUS EMRE

Anlamlı sözler

“Batı oktavının 12 sesine karşılık 43 perdemiz; onların 5 temel dizi (4 minör, 1 majör) kalıbına karşılık 587 makamımız; yine onların 2 ve 3 zamanlı sadece 2 temel ritmine karşılık 80 değişik usulümüzle, tek sesli olmak şöyle dursun, bin renkli sesler ve ritimler okyanusunda yaşamayı yeğ tutmuşuz.”

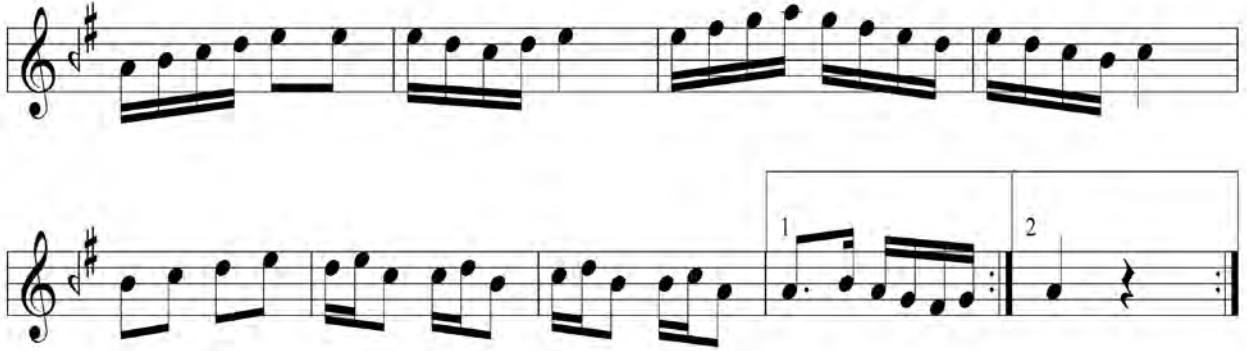
Cinuçen Tanrıkorur

Türk Musikisi Ansiklopedisi.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1-) Aşağıdaki ezgiyi deşifre ederek çalışınız, dizek başına ölçü rakamlarını yazınız ve çalgınızla çalınız.

2-) Bu ünite de çalmış olduğunuz eserlerin zor ve kolay gelen taraflarını ve çalgınızı çalmada size sağladığı katkıları anlatan değerlendirmenizi aşağıdaki boşluğa yazınız.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Adı ve Soyadı: _____

Sınıfı: _____

Numarası: _____

Aşağıdaki tablo, kendinizi değerlendirmeniz için hazırlanmıştır.

"Etütler ve Eser İcrası" ünitesindeki kazanımlarınızı en doğru şekilde ifade eden seçeneğin altına (X) işareti koyunuz.

SIRA NO	DEĞERLENDİRİLECEK TUTUM VE DAVRANISLAR	DERECELER			
		Çok İyi	İyi	Orta	Zayıf
		4	3	2	1
1	Utta eser icrası ile ilgili hazırlık çalışmalarını yaparım.				
2	Eser icrası ile ilgili uygun duruş ve tutuşları sergilerim.				
3	Makamlarla (buselik,hüseyni ve uşşak)ilgili ritmik etütleri uygularım.				
4	Makamlarla (buselik, hüseyni, ve uşşak) ilgili melodik etütleri uygularım.				
5	Utta 1. pozisyon kavramını yorunlarım.				
6	Utta 1. pozisyonda tün tellerde parmaklarımı doğru seslere basarım.				
7	Eser ve etütlerde 1. pozisyon konumunu uygularım.				
8	Müzikalitenin-yorumluğunun eser ve etüt seslendirmedeki önemini açıklarım.				
9	Makamlarla (buselik,hüseyni ve uşşak) ilgili eserleri nitanslarına uygun icra ederim.				
10	Makamlarla(buselik,hüseyni ve uşşak) ilgili eserleri ritmik yapısına uygun icra ederim.				

Çalışmalarım Sırasında En İyi Yaptığım Şeyler ve Diğer Yorumlarım:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Not: Bu uygulamadan öğrenciye not verilemez. Öğrencinin gelişimini görme açısından arşivde saklanabilir.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SÖZLÜK

D

deşifre: Nota çözümleme.

diyapazon: Titreştirilince belirli yükseklikte, ana seslerden birini veren, çelikten yapılmış, “U” biçiminde küçük bir araç.

doğaçlama: Hiç hazırlanmadan, birdenbire ve içine doğduğu gibi çalma, söyleme, konuşma veya oynama biçimi.

E

ekol: akım.

F

fleksibilite: Esneklik.

I

icra: Yapma yerine getirme, bir işi yürütme. (Müzikte ise bir eseri çalmak veya söylemek anlamında kullanılır.)

İnkılap: Değişme, değişim demektir. Genel itibarıyla ise bir durumdan başka bir duruma geçiş olarak kullanılmaktadır.

K

kabartma: Bir süslemenin ya da biçimin düz yüzey üzerindeki çıkıntısı.

kapris: huysuzluk.

L

lavta: Gövdesi uda benzeyen, utdan küçük bir çalgı.

M

metronom: Hız belirleyici.

müstakil: Bağımsız.

O

organoloji: Müzik enstrümanları ve onların sınıflandırmasıyla ilgilenen bilim dalıdır.

ozan: Şiir yazar kimse, şair.

T

taksim: Türk müziğinde faslın başında veya ortasında çalgıcının içinden geldiği biçimde yaptığı müzik. (Aynı makamda ki iki eser arasında olursa “ara taksim”, farklı iki makam arasında olursa “geçiş taksimi” adını alır.)

tampere: Ses sistemi adı.

telek: Kuşların, kanat ve kuyruklarında bulunan örtü, uçuş ve kuyruk telekleri olarak üçe ayrılan, türlü renklerde ve kalın eksenli tüy.

Ü

ünison: Aynı melodiyi topluca çalmak söylemek.

V

virtüöz : Herhangi bir müzik aletini çok ustalıkla çalabilen ya da bir müzik yapıtını çok ustalıkla söyleyebilen sanatçı, usta yorumcu.

volüm: Titreşen ses frekansının seviyesi.

KAYNAKÇA

- Karakaya, F.(2012) *TDV İslam Ansiklopedisi*. Diyanet Vakfı İslam Araştırma Merkezi (İSAM).
- Mevlana, (2004). *Mesnevi* (1.Cilt). Konya: Kültür Yayınları
- Özkan, H.İ. (1982)*Türk Musikisi Nazariyatı ve Usülleri*.(2.Basım). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Say,A. (1985). *Müzik Ansiklopedisi* (4.Cilt). Ankara: Sanem Matbaa.
- Taşan, T. (2000). *Kadın Besteciler* (1.Basım). İstanbul:Pan Yayıncılık.
- Özel, M. Atatürk.TC. Kültür Bakanlığı.
- Sanat ve Kültürde Kök*. Aylık Fikir ve Musiki Dergisi Cilt: 2 Sayı: 13 Mart 1982
- Türk Musikisi Ansiklopedisi.

Görsel Kaynak

www.dreamstime.com
dreamstime_xl_42126250
dreamstime_xl_45798062
dreamstime_xl_50858530
dreamstime_xxl_6777626
dreamstime_xxl_31911298
dreamstime_xxl_50204057